

KOLMENLAISTA KOMPPIA
VERBIEN *HEILUA*, *HUOJUA* JA *KEINUA* SEMANTIIKKAA
POPULAARIMUSIIKIN KONTEKSTISSA

Suomen kielen
kandidaatintutkielma
Oulun yliopisto
12.1.2018

Marko Kantola

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuskohde	1
1.2. Aiempaa tutkimusta	3
1.3. Tutkimuksen informantit ja aineisto	6
2. TEOREETTINEN JA METODINEN VIITEKEHYS	8
2.1. Kognitiivinen kielentutkimus ja verbit	8
2.2. Keskeiset käsitteet	10
2.3. Tutkimuksen metodit	12
3. ANALYYSI	14
3.1. Tutkittujen verbien tuttuus ja luontevuus informanttien keskuudessa	14
3.2. Prosessien hahmo	17
3.3. Prosessien kehys	20
3.3.1. Esityksen tempo ja tyyli­laji	20
3.3.2. Soittajien valmiudet ja pyrkimykset sekä soittotilanne	25
4. PÄÄTÄNTÖ	30
LÄHTEET JA LYHENTEET	34
LIITE	

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuskohde

Tutkin kandidaatintutkielmassani kyselytutkimuksen avulla, miten muusikot hahmottavat intransitiiviverbien *keinua*, *huojua* ja *heilua* merkityksiä populaarimusiikin kontekstissa, Kokemukseni perusteella muusikot ymmärtävät käsittelemieni kaltaiset metaforiset ilmaisut varsin samalla tavalla ja niitä on helppo keksiä koko ajan lisää. Kyse ei mielestäni ole siis slangista vaan liki keholliseen kokemukseen perustuvasta kognitiivisesta prosessista. Olen kiinnostunut nimenomaan merkityksistä, en informanttien kielikäsitteistä. Tutkimus kuuluu siis kognitiivisen kielentutkimuksen, ei kansanlingvistiikan, piiriin.

Pyrin kysymyslomakkeiden avulla selvittämään,

- millaisia ominaisuuksia informantit yhdistävät verbeihin *heilua*, *huojua* ja *keinua* sekä niiden VA-partisiippimuotoihin kompin, musiikkiesityksen rytmitaustan, kontekstissa,
- mitkä tekijät heidän mielestään vaikuttavat siihen, että komppi heiluu, huojuu tai keinuu, ja
- millaisia eroja informantit näkevät erityisesti verbien *heilua* ja *huojua* merkityksissä, koska ne ovat mielestäni lähimpinä toisiaan.

Aihe kiinnostaa minua, koska metaforisissa merkityksissään näissä lähimerkityksisiltä vaikuttavissa verbeissä tuntuu olevan olennainen ero. Toisin kuin taidemusiikissa, jossa keskeistä on sävelletty teos, populaarimusiikissa keskeistä on esitys (Aho 2007: 128–129). Nuottikuvaltaan sama sävellys voi muuttua luonteeltaan tai laadultaan erilaiseksi, kun komppi alkaa vaikkapa *heilumisen* sijasta *keinua*. Tutkimushypoteesina voi pitää sitä, että omissa ajatuksissani *keinuva* komppi *svengaa*, kuljettaa esitystä helpon tuntuisesti eteenpäin, *huojuva* taiteilee sillä hiuksenhienolla rajalla, hajoaako soitto käsiin, ja *heiluva* kuulostaa siltä, että kyllä hajoaa – että rytmiryhmä soittaa ikään kuin eri kappaleita. The Wailersin komppi *keinuu* levollisesti ja saa jalat liikkeelle. Rolling Stonesin komppi *huojuu* välillä vaarallisesti, mutta pysyy juuri ja juuri kasassa – ja on itse asiassa yksi tärkeimmistä syistä yhtyeen viehätukseen. Harrastelijoiden kellaribändin komppi *heiluu* lohduttomasti, vaikka toki sekin voi sopia tietynlaiseen estetiikkaan ja viehättää jonkun korvaa.

Kielitoimiston sanakirja (KS 2017 s.v. *heilua, huojua, keinua*) määrittelee tutkimani verbit seuraavalla tavalla:

- heilua*: 1. vaappua, kiikkua, keinua, huojua; liehua, hulmuta.
 2. työnteosta: raataa, rehkiä, huhkia.
 3.a. ark: olla mukana, vaikuttaa jssak, touhuta.
 3.b. ark: toikkaroida, riehua.
- huojua*: vaappua, keinua, horjua.
- keinua*: heilahdella tasaisesti edestakaisin, kiikkua, huojua, vaappua, notkua, hyllyä.

Sanakirjoissa lähimerkityksisiä verbejä esitetään toistensa synonyymeina ja niiden merkityksiä selitetään toistensa avulla (Sivonen 2002: 513). Kuten näemme, verbit *huojua* ja *keinua* löytyvät verbin *heilua* määritelmästä, samoin kuin verbit *heilua* ja *keinua* verbin *huojua* määritelmästä. *Keinua*-verbin määritelmästä löytyvät verbit *huojua* ja *heilahdella*, *heilua*-verbin momentaanijohdoksesta *heilahtaa* edelleen johdettu frekventatiivijohdos. Kaikki kolme tutkimaani verbiä siis löytyvät toistensa määritelmästä, mikä osoittanee niiden läheisen sukulaisuuden konkreettisesti perusmerkityksessään¹. Voidaan siis puhua **lähisynonyymeistä**, lekseemeistä, jotka Tieteen termipankin (TTP 2017 s.v. *lähisynonyymi*) mukaan eroavat toisistaan semanttisesti sen verran, etteivät ole aina vaihdettavissa samanlaisessa kontekstissa toisiinsa. Kognitiivisen kieliopin vierastamaa täydellistä synonymiaa käsitellen lisää luvussa 2.2. Joka tapauksessa kiinnostavaksi tämän tutkimuksen tekee nimenomaan se, että komppia kuvailevissa metaforisissa merkityksissään verbit intuitiivisesti eroavat toisistaan huomattavasti enemmän kuin konkreettisesti perusmerkityksessään.

Verbien finiittimuotojen lisäksi minua kiinnostavat niiden VA-partisiipit. Tutkimani verbiä esiintyvät kompin yhteydessä usein adjektiivin kaltaisina VA-partisiippimuodossa, joka esimerkiksi taipuu luontevasti komparaatioissa: *keinuvampi, heiluvampi, huojuvampi* komppi. Sen sijaan lienee mahdotonta järkevästi puhua *leikkipuistossa kei-*

¹ Myös verbi *vaappua* löytyy kaikista määritelmästä, mutta rajasin sen ulos tutkimuksesta, koska kokemukseni mukaan sitä käytetään huomattavasti harvemmin musiikin yhteydessä.

nuvammasta lapsesta. Voiko siis metaforisessa merkityksessä käytettyä *keinuva*-partiippiä pitää jo leksikaalistuneena adjektiivina? Partisiippien adjektiivistumista on tutkinut esimerkiksi Helinä Koivisto (1987).

Koen taustani muusikkona ja populaarimusiikin tuntemukseni vahvuutena: uskon tietäväni, mistä informantit puhuvat, mikä helpottanee tulosten arviointia. Introspektion ja empirian suhdetta sivuan myöhemmin luvussa 2.3.

1.2. Aiempaa tutkimusta

Musiikki on niin abstrakti taidemuoto, että sen sanallistaminen on vaikeaa. Eräs informanteistani, meritoitunut basisti, ilmaisi asian vapaassa keskustelussa näin:

- (1) Musiikista puhuminen on vähän niin kuin kuvataiteesta tanssimista. Pitää vaan soittaa.²

Basisti ei ole ajatuksineen yksin. Se, että puhe musiikista on usein epämääräistä, ei kuitenkaan tarkoita, että puheen taustalla oleva musiikillinen ajattelukin olisi väistämättä sellaista. Hämärimpienkään metaforien käyttö ei välttämättä johdu siitä, etteivät muusikot kykenisi ilmaisemaan itseään sanallisesti: joskus asia on vain täsmällisemmin tai ainakin helpommin ilmaistavissa musiikin keinoin – soittamalla. Muusikoiden päätehtävä on tuottaa musiikillista eikä verbaalista informaatiota. Meidän lienee siis hyväksyttävä, että informanteilta saatava puheinformaatio on lähdearvoltaan toissijaista verrattuna siihen tietoon, jota he tuottavat musiikin kautta. (Pekkilä 1988: 46–47.)

Musiikilla on joka tapauksessa tärkeä asema ihmisten elämässä, joten sitä – ja puhetta siitä – myös tutkitaan koko ajan enemmän erityisesti humanistisilla ja yhteiskuntatieteellisillä aloilla. Jos unohtamme varsinaisen musiikkitieteen ja formaalin musiikkianalyysin, tieteellisen keskustelun aiheena on useimmiten juuri populaarimusiikki kaikkine sosiaalisine, taloudellisine, historiallisine, kielitieteellisine ja muine ulottuvuuksineen. (Aho & Kärjä 2007: 7, 25.)

² Kyseinen basisti ei halunnut ottaa aforismia omiin nimiinsä, koska uskoi lainanneensa sen jostakin.

Erkki Pekkilä otti etnomusikologian väitöskirjassaan (1988) rohkeasti tavoitteekseen luoda teorian musiikin ja puheen suhteista ja niiden merkityksestä musiikkikulttuurissa. Pekkilä lähtee oletuksesta, että myös kuulonvaraisissa musiikkiperinteissä, kuten populaarimusiikissa, soittajat keskustelevat musiikistaan. Pintatasolla tämä keskustelu saattaa olla vain musiikkiin viittaavia sanoja, mutta syvemmillä tasolla se edustaa myös musiikillista kognitiota: informanttien sanallisia ilmauksia musiikista voidaan käyttää välineenä tehtäessä päätelmiä kognitiivisella tasolla piilevästä käsitteistöstä. (Pekkilä 1988: 19–20.) Soittaja ei siis käytä vaikkapa *keinua*-verbiä kuvaillessaan komppia vain siksi, että on sattunut kuulemaan sen jonkun kanssasoittajan suusta, vaan käsite kertoo jotain hänen kognitiivisesta järjestelmästänsä. Pekkilän ajatus on siis erityisesti käsitteistämisen kannalta varsin yhteneväinen kognitiivisen kielentutkimuksen kanssa.

Populaarimusiikkia ja sitä koskevaa puhetta on siis tutkittu niin psykologian, sosiologian, antropologian kuin kulttuurintutkimuksenkin lähtökohdista (Aho & Kärjä 2007: 23). Mutta entä lingvistinen ja erityisesti semanttinen näkökulma? Muusikoiden puhetta on tutkittu vähän ja silloinkin lähinnä slangin näkökulmasta (esim. Annala 2008). Populaarimusiikkia ja metaforisia ilmaisuja yhdistävät tutkimukset puolestaan keskittyvät yleensä laululyriikkaan (esim. Iso-Oja 2014).

Suomen kielen tutkimuksen alalta on kuitenkin 2000-luvulla julkaistu monia kognitiivisen kielentutkimuksen piiriin lukeutuvia verbitutkimuksia, jotka lähestyvät verbejä eri suunnista. Osansa tästä tutkimuksesta ovat kaapanneet myös verbien lähimerkityksisyys, polysemia ja metaforisuus. *Verbit ja konstruktiot* -artikkelikokoelmassa (Herlin & Kotilainen toim. 2012) esitellyistä tutkimuksista tärkein tämän tutkielman kannalta on eittämättä Jari Sivosen (2005) väitöskirja, jossa hän rajaa tutkimuksensa suppeahkoon – ei sentään yhtä suppeaan kuin minä rajaan – verbiryhmään, lähimerkityksisiin mutkitteluverbeihin, ja syventyy niiden semantiikkaan.

Herlinin ja Kotilaisen (2012) toimittamasta teoksesta löytyy myös Nina Kampin (2002) artikkeli, jossa hän tarkastelee onomatopoeettisten ääniverbien (esimerkiksi *havista*, *rytistä*, *suhista*) sanakirjamerkityksiä ja polysemiaa sekä kyseisten verbien metaforista käyttöä. Oman tutkimukseni kannalta antoisinta tässä artikkelissa on ajatus systemaattisesta polysemiasta, jolla tarkoitetaan sitä, että sanan merkitykset ovat yhteydessä toisiinsa

systemaattisella ja ennustettavalla tavalla (Kamppi 2002: 58–59). Kamppi lähestyy ääni-verbejä konstruktionäkökulmasta, mutta systemaattinen polysemia kelpaa mielestäni hyvin myös kognitiivisen kieliopin työkaluksi.

Johanna Laurila (2017) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan *vetää*-verbin monimerkityksisyyttä siitä näkökulmasta, millaisissa ympäristöissä verbi esiintyy ja millaisia objekteja, täydennyksiä ja merkityksiä se voi saada, siis enemmän syntaksin kuin sanasemantiikan näkökulmasta. Laurila käyttää kuitenkin tutkimuksessaan kognitiivisen semantiikan käsitteitä ja metodeja ja hyödyntää metaforatutkimusta. Laurilan työssä on oman tutkielmani kannalta kiinnostavaa myös se, että hänen mukaansa *vetää*-verbiä käytetään usein metaforisessa merkityksessä myös esimerkiksi soittamisesta ja laulamisesta (Laurila 2017: 27).

Pirjo Kokko (1997) on tarkastellut pro gradu -tutkielmassaan polyseemistä verbiä *kestää*. Kokko jakaa tutkimuksessaan *kestää*-verbin neljään merkitysryhmään: konkreettiin, metaforiseen, ajalliseen ja modaalisen. Metaforiseen merkitysryhmään kuuluu hänen tutkimuksessaan niinkin paljon kuin 35 % verbin *kestää* sisältävistä lauseista (Kokko 1997: 93). En osaa arvioida, kuinka taajaan tutkimani verbit esiintyvät metaforisessa merkityksessä, mutta uutisia seuraamalla huomaa kyllä, että aika usein esimerkiksi pörssikurssit tai ministerin palli *heiluvat*.

Jenny Prokkola (2008) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan *poikia*-verbin semantiikkaa. Hänkin jakaa tutkimuksessaan verbin merkitykset ryhmiin ja pohtii syitä verbin merkityksen muutokseen. Prokkolan mukaan *poikia*-verbiä pidetään sen abstraktissa merkityksessä yleensä positiivisena. Hän selittää tätä sillä, että poikalapsia on esimerkiksi kansanrunoudessa pidetty tyttöjä tärkeämpinä (Prokkola 2008: 69). Tämä havainto on kiinnostava siinä mielessä, että itse tutkimistani verbeistä mielestäni ainoastaan *keinua* kuvaa konkreettisessa perusmerkityksessään yleensä miellyttävää liikettä, ja sama miellyttävyys yhdistyy informanttien vastauksissa myös sen abstraktiin merkitykseen.

Jarmo Raukko (2002) on tutkinut kyselytutkimuksella erittäin polyseemistä verbiä *pitää*. Kokon (1997) ja Prokkolan (2008) lailla Raukkokin määrittelee tutkimalleen verbille merkitysryhmiä ja laskee, kuinka usein nämä ryhmät aineistossa esiintyvät. Tällä tavalla

hän kaivaa esiin verbin keskeisimmän merkityksen. Sekä Raukko, Kokko että Prokkola siis lähestyvät polysemiaa melko samasta näkökulmasta – tosin toisesta kuin minä.

Abstraktia liikettä on puolestaan tutkinut esimerkiksi Paul-Thor Holmberg, joka pro gradu -tutkielmassaan käsittelee *mennä-* ja *tulla-* verbejä lyhyesti myös abstraktin liikkeen kuvailussa (Holmberg 2017: 41–50, 56–58). Jaakko Leinon (2003) väitöskirjan tutkimuskohteena on puolestaan suomen kielen permissiivirakenne ja sen kehitys. Leino käyttää ja kehittää työssään myös kognitiivisen kieliopin välineistöä, mutta tutkimus keskittyy morfosyntaksiin, ja sikäli sen anti omalle tutkielmalleni on vähäinen. Mari Siironen hyödyntää Langackerin kognitiivista kielioppia teoksessaan *Kuka pelkää, ketä pelottaa* (2001), jossa hän tutkii tunneverbien kielioppia ja semantiikkaa. Siironenkin keskittyy teoksessaan lähinnä syntaksiin, mutta pohtii myös itse verbin merkityksiä akselilla konkreettinen–abstraktinen.

Pia Päiviön väitöskirja (2007) *asti* ja *saakka* -partikkeleista on sikäli mielenkiintoinen, että se jo lähtökohtaisesti haastaa kognitiivisen kieliopin oletuksen täydellisen synonymian mahdottomuudesta (Päiviö 2007: 35). Palaan vielä tähän työhön käsitellessäni synonymiaa luvussa 2.1. Ulla Vanhatalo on tutkinut väitöskirjassaan (2005) kyselytutkimuksen käyttöä synonymian selvittämisessä. Vanhatalon tutkimat niin sanotut nalkutusverbit eivät ole yhtä polyseemisiä kuin itse tutkimani liikeverbit, mutta hänen ajatuksiinsa sanakirjatyöstä palaan vielä tutkielman päätäntöluvussa 4.

1.3. Tutkimuksen informantit ja aineisto

Hankin aineistoni kyselytutkimuksella, jonka informantit ovat suomea äidinkielenään puhuvia muusikoita. Keräsin aineiston kysymyslomakkeiden avulla. Vastaajista moni oli minulle jo entuudestaan tuttu, mistä näen olleen lähinnä etua: se selvästi lisäsi intoa vastata kysymyksiin. Toisaalta en usko kysymysten olevan niin arvottavia tai henkilökohtaisia, että tuttuus olisi vaikuttanut vastauksiin.

Keräsin aineiston loka–marraskuussa 2017. Toimitin lomakkeen (liite 1) paperisena tai digitaalisessa muodossa informanteille, joista huomattavan osan siis tunnen. Pidän ja pidän heitä paitsi taitavina soittajina myös henkilöinä, joilta voisi löytyä kiinnostusta ja

kielellistä kykyä vastata kyselyyn. Kuten jo luvussa 1.2. kerroin, musiikin kuvaileminen sanoin on vaikeaa. Luonnollisen kielen kuvaukset musiikista ovat väistämättä moniselitteisiä: ne tukeutuvat tuottajiensa ja vastaanottajiensa musiikillisen kompetenssin lisäksi myös heidän kielellisiin kykyihinsä (Louhivuori & Sormunen 1992: 13). Lopettaessani lomakkeiden vastaanottamisen niitä oli 41. Jouduin hylkäämään yhden, koska siinä ei ollut vastattu ainoakaan kysymykseen. Jokunen lomake vaikutti hätäisesti täytetyltä, mutta suurin osa informanteista oli selvästi nähnyt vaivaa vastausten eteen.

Miehiä informanteista on 38 ja naisia 2. Ikäjakauksella on 26–63 vuotta, keskiarvoksi tulee hieman alle 48 ja mediaaniksi 50 vuotta. Vastaajat ovat soittaneet esiintyvissä tai levyttävissä yhtyeissä keskimäärin hieman yli 25 vuotta. Yli kolmanneksella heistä on tilillään vähintään tuhat julkista esiintymistä tai levytystä, vain kolmella tuo luku jää alle kahdensadan. Informantit ovat asuneet pääosan ajasta, jonka ovat toimineet muusikkona, kymmenellä eri paikkakunnalla Helsingistä Sodankylään. Rovaniemi, Oulu ja Tampere olivat väkilukuihinsa nähden yliedustettuina vastauksissa. Tämä johtuu paitsi siitä, että tunnen noista kaupungeista paljon muusikoita, myös siitä, että kyselyä levittäneet järjestäjäpuolen ammattilaiset asuvat Rovaniemellä ja Tampereella. Tuloksia kootessani yllätyin Helsingin hienoisesta aliedustuksesta: vain viisi vastaajaa ilmoitti musiikilliseksi kodikseen Helsingin ja yksi tasavertaisesti Helsingin ja Kuopion.

Suurin osa vastaajista on rumpaleita, basisteja, kitaristeja ja pianisteja, siis soittajia, jotka yleensä lasketaan komppi- eli rytmiryhmään kuuluviksi (ks. esim. King 2000: 55–77). Suurin osa vastaajista pitää itseään muusikkona itseoppineena. Lähes puolet heistä on kuitenkin saanut ohjattua opetusta esimerkiksi musiikkiopistossa. Akateeminen musiikkialan koulutus heistä löytyy vain neljältä.

2. TEOREETTINEN JA METODINEN VIITEKEHYS

2.1. Kognitiivinen kielentutkimus ja verbit

Kognitiivista kielentutkimusta voi monimuotoisuudessaan pitää pikemminkin heterogeenisenä suuntauksena kuin kaikenkattavana teoriana tai lingvistiikan koulukuntana (Evans & Green 2006: 3). George Lakoff, Roland W. Langacker ja Leonard Talmy alkoivat 1970-luvulla kehittää merkityslähtöistä kognitioon perustuvaa teoriaa, kognitiivista semantiikkaa, ja se on erityisesti 1990- ja 2000-luvuilla kerännyt suosiota ympäri maailmaa (Huumo & Sivonen 2010: 19–20). Kuirin (2012: 83) mukaan yhä suurempi osuus merkityksentutkimuksesta onkin jo 1980-luvulta lähtien tehty kognitiivisen kieliopin kehityksessä. Näkyvin tämän suuntauksen edustajista on ollut Langacker, jonka ajattelu on vaikuttanut vahvasti myös fennistiseen tutkimukseen (Vahtera 2009: 13). Kandidaatintutkimani perustuukin vahvasti Langackerin (esim. 1987, 1988, 2006, 2008) teorioihin ja käsityksiin. Langackerin ajatusten tulkinnassa toimi korvaamattomana apuna Vyvyan Evansin ja Melanie Greenin kokonaisesitys *Cognitive linguistics. An introduction* (2006).

Tutkimukseni tärkeänä teoreettisena viitekehystenä voi pitää kognitiivisen semantiikan kuvio–tausta-jaon mukaista hahmo–kehys-jakoa, jossa sanan merkitys muodostuu kuviona olevasta **hahmosta** ja taustana olevasta **kehyksestä**. Kognitiivisen näkemyksen mukaisesti kehukseen liittyy monenlaista kulttuurillista ja ensyklopedista tietoa maailmasta (P. Leino 1993: 74). Komppia kuvailevien metaforisten verbien *heilua*, *huojua*, *keinua* semanttinen arvo ei täten perustu pelkästään niiden hahmoon tai kehukseen vaan niihin yhdessä: prosessit saavat hahmon tiettyä kehystä vasten. Muusikot siis ymmärtävät lähimerkityksiset liikeverbit tietyllä tavalla, koska ne metaforisesti käytettyinä sijoittuvat tiettyyn paikkaan siinä laajemmassa muodostelmassa, jonka he ovat kokemuksensa perusteella luoneet.

Kognitiivisessa kielentutkimuksessa verbien, kuten kielellisten yksiköiden ylipäätään, merkityksen nähdään siis syntyvän **konteksteista**, joissa ne esiintyvät (P. Leino 1993: 73; Langacker 2006: 29–31; Herlin & Kotilainen 2012: 16). Tätä on helppo havainnollistaa kotekstin, tekstiyhteyden, osalta vaikkapa tutkimallani polyseemisellä verbillä *heilua*:

- (2) a) *Orkesterin rumpali heilui 'riehui, elehti' kuin heinä mies.*
 b) *Manageri heilui 'touhusi, liikkui' orkesterin mukana ympäri maata.*
 c) *Komppi heilui 'kuulosti rytmisesti tietynlaiselta' juuri rumpalin orkesterille tyypilliseen tapaan.*

Kognitiivisessa kieliopissa merkitykset esitetään **predikaatioina** (Langacker 1987: 97). Kuten edellä totesin, kielen yksiköt ovat kontekstisidonnaisia. Predikaatio kuvataan täten suhteessa yhteen tai useampaan kognitiiviseen alueeseen, jotka muodostavat sen kontekstin tai taustan. Tällainen alue voi olla mikä tahansa **käsitteistys**: esimerkiksi kokemus, käsitekompleksi tai tietojärjestelmä, ja predikaatio hahmottaa taustaan jonkin **entiteetin**. Predikaation merkitys, jonka Langacker samastaa käsitteistykseen (1987: 7), ei siis synny ilmauksen suorasta suhteesta maailmaan vaan ilmauksen suhteesta ihmisen maailmaa koskeviin käsityksiin. (P. Leino 1993: 50, 72–73; Evans & Green 2006: 162.)

Entiteettejä on kahta perustyyppiä: **olioita** ja **relaatioita**. Substantiivit ovat symbolisia ilmauksia, jotka osoittavat olioita. Substantiivin vanhahtava suomenkielinen vastine *nimisana* (KS 2017 s.v. *nimisana, substantiivi*) on siis itse asiassa kognitiivisen kieliopin näkökulmasta erittäin osuva. Relaatioissa taas **muuttuja** hahmottuu suhteessa **kiintopisteeseen**. Atemporaalisia relaatioita esittävät esimerkiksi adjektiivit, konjunktiot, pre- ja postpositiot sekä sijapäätteet. Tärkeintä tämän tutkielman kannalta on, että verbit ilmaisevat **prosessuaalisia relaatioita**. Oleellista on siis ajan aspekti: teonsanat esittävät tilanteen jatkumista tai kehittymistä. Kognitiivisessa kieliopissa muuttuja–kiintopiste-jako on siis yksi kuvio–tausta-jaon tyyppi. Verbin muuttuja on yleensä subjekti, tutkimassani tilanteessa siis *komppi*. Verbin kiintopistettä puolestaan ilmaisee yleensä objekti tai adverbiaali. Prosessuaaliset relaatiot jaetaan edelleen perfektiivisiin ja imperfektiivisiin sillä perusteella, liittykö niihin ajassa tapahtuvaa muutosta. (P. Leino 1993: 74, 84–85; Evans & Green 2006: 577, 632–635; Langacker 2009: 7–10.)

Käsittelimieni kaltaiset niin sanotut liikeverbit voidaan vielä jakaa objektiivisiin ja abstrakteihin. Liikettä voidaan kutsua objektiiviseksi, kun kyse on muuttujan konkreettisesta liikkeestä kielenulkoisessa todellisuudessa (esimerkit 2a ja 2b). Abstraktiksi liikettä kutsutaan, kun sitä ei voi nähdä vaan se täytyy järkeillä (esimerkki 2c). (Sivonen 2005: 43.) Abstraktissakin liikeverbikuvauksessa lähtökohtana voi joko tapauksessa pitää prosessia, jossa jokin liikkuu jossain: predikaatio sijoittaa olion tai relaation, tutkimiani liikeverbejä

käsiteltäessä siis prosessin, tiettyyn laajempaan alaan, kehykseen. Käytänkin havainnollisuuden vuoksi analyysiluvussa termiä prosessi termin verbi sijasta, koska katson termin prosessi kuvaavan (finiittisten) verbien sanaluokan jäsenten merkitystä skemaattisesti.

2.2. Keskeiset käsitteet

Kognitiivisen kieliopin perusfilosofian olennaisena ajatuksena on, etteivät ilmaukset koskaan ole täysin identtisiä. Kun puhuja valitsee tietyn tavan ilmaista jokin asia, hän ikään kuin automaattisesti esittää myös oman mielikuvansa ja näkökantansa. Ilmaukset voivat siis tietyssä kontekstissa toimia toistensa funktionaalisina vastineina, mutta eivät silti ole semanttisesti identtisiä, vaan korostavat eri seikkoja, niiden mielikuvaisuudessa on väistämättä eroja. Kognitiivinen kielioppi tekee täten selvän eron **synonymian** (samanmerkityksisyyden) ja **lähimerkityksisyyden** välillä: lähimerkityksisyyden se hyväksyy, synonymiaa ei. (Langacker 1998: 7, 10–11; Päiviö 2007: 35.) Tämä täydellisen synonymian hyljeksiminen on tosin joutunut suomalaisessa tutkimuksessa korostuneessa aineistopohjaisessa analyysissä myös kriittisen tarkastelun kohteeksi (Onikki-Rantajääskö 2010: 41). Esitellessäni aiempaa tutkimusta luvussa 1.2. kerroin jo Pia Päiviön (2007) väitöskirjasta, jonka tulosten Päiviö katsoo todistavan, että on olemassa samanmerkityksisiä sanoja, jotka ovat synonyymisia myös konnotaatioiltaan ja affektiivisilta merkityksiltään (Päiviö 2007: 235).

Polyseemisellä lekseemillä tai muulla kielellisellä yksiköllä on useampi kuin yksi merkitys, Tämä erottaa **polysemian** homonymiasta, jossa eri sanoilla on sama fonologinen asu. Lisäksi polyseemiset merkitykset ovat yleensä kontekstisidonnaisia. (P. Leino 1993: 121–122; Evans & Green 2006: 329, 352–356.) Rajanveto polysemian ja homonymian välillä ei aina ole yksinkertaista, mutta voimme lähteä siitä, että tutkimieni verbien käyttö populaarimusiikin kontekstissa perustuu polysemiaan. Verbien metaforinen merkityshän viittaa selvästi niiden konkreettiseen perusmerkitykseen, jonkinlaiseen liikkeeseen, vaikka ääntä kuvailtaessa fyysisesti liikkuvat korkeintaan näkymättömät ääniaallot. Polyseemisten sanojen sellaisetkin merkitysvariantit, joita esimerkiksi sanakirjoissa pidetään kuvaannollisina, ovat yleensä semanttisesti motivoituneita, eivät mielivaltaisia (Lakoff 1987: 450). Pentti Leinon (1993: 121) mukaan polysemia ei olekaan pelkästään joi-

hinkin sanoihin tai sanontoihin liittyvää eksotiikkaa: päinvastoin se on kielen arkipäiväinen ominaisuus, joka ulottuu läpi koko kielijärjestelmän ja näkyy valtaosasta sen erilaisia yksikköjä.

Metaforaa voi pitää kognitiivisen semantiikan yhtenä keskeisenä tutkimuskohteena (Evans & Green 2007: 296). Metafora on usein määritelty kielikuvaksi, joka perustuu kahden asian osittaiseen samankaltaisuuteen (esim. TTP 2017 s.v. *metafora*). Kognitiivisen semantiikan mukaan kuitenkin ihmisen koko ajatteluprosessi ja käsitejärjestelmä ovat luonteeltaan metaforisia (Lakoff & Johnsen 2003: 3, 6; P.Leino 1993: 48): maailman ilmiöiden käsitteistämällä on kehollinen, fyysinen perusta (esim. Evans & Green 2007: 44–47). Lakoff ja Johnsen (2003: 4–6) kyseenalaistavatkin perinteisen käsityksen metaforasta kielellisenä konstruktiona tai jonkinlaisena retorisenä tyylikeinona: heidän mukaansa metaforat ovat mielellisiä konstruktioita ja keskeisessä asemassa koko ajattelun kehityksessä. Metaforat eivät myöskään ole mielivaltaisia, vaan niiden käyttö perustuu käyttäjän kokemuksiin maailmasta (Lakoff & Johnsen 2003: 8; Evans & Green 2007: 296, 300–301). Motivaatiota tutkimieni liikeverbien metaforisille merkityksille voikin etsiä niiden konkreettisesta käytöstä: Pentti Leinon (1993: 76) mukaanhan metaforissa sananmukaisen ja kuvallisen käytön ero perustuu tyypillisesti kehysten erilaisuuteen.

Polyseemiset verbit *heilua*, *huojua* ja *keinua* kuvaavat perusmerkityksessään jonkinlaista – yleensä edestakaista – liikettä kiintopisteeseen nähden. Entäpä sitten käsittelemässäni abstraktissa ja metaforisessa merkityksessä? Mikä on se kiintopiste, johon verrattuna komppi heiluu, huojuu tai keinuu? Musiikissa on yleensä tietty *tempo* ’musiikkiesityksen nopeus’ (MUTE 2017 s.v. *tempo*) ja tietty *tahtilaji* ’sävellyksen rytmin kuvaus, jossa määritellään tiettyjen aika-arvojen lukumäärä tahdissa’ (MUTE 2017 s.v. *tahtilaji*). Populaarimusiikissa tuo tahtilaji merkitään yleensä esimerkiksi 2/4, 4/4 tai 3/4. Jos ajatellaan, että komppi *liikahtelee* (*heiluu*, *huojuu* tai *keinuu*) esimerkiksi tahdin ensimmäisen iskun ympärillä, on mielenkiintoista tutkia, vaikuttaako esityksen nopeus liikkeen luonteeseen. Tähän palaan luvussa 3.3.1.

2.3. Tutkimuksen metodit

Langackerilainen näkemys merkityksestä ihmismielen käsitteistyksenä on todennettavuuden kannalta varsin ongelmallinen: tiede keskittyy objektiivisesti todennettaviin faktoihin, ja ihmismieli on väistämättä subjektiivinen ja yksilöllinen (Onikki 2002: 91). Ajatus pelkkään intuitioon nojaavasta tutkimuksesta tuntuukin jo tieteen periaatteiden kannalta ongelmalliselta: on vaikeaa falsifioida väite, joka perustuu pelkkään intuitioon (ks. Gibbs 2007). Suomalaiset tutkijat ovatkin kuuluneet siihen etujoukkoon, joka on vienyt kognitiivisen kielentutkimuksen kielinäkemysten käyttöpohjaisuuden nimenomaan empiiriseen aineistoa hyödyntävän tutkimuksen suuntaan (Onikki-Rantajääskö 2010: 54).

Semanttisen analyysin on siis perinteisesti ajateltu perustuvan intuitioon (Itkonen & Pajunen 2010: 9-14). Semantikko ei kuitenkaan toimi pelkän intuition varassa. Hän saa tukea ajattelulleen ja ratkaisuilleen sanakirjoista sekä ennen kaikkea kielitieteellisestä teoriasta ja sen tarjoamasta tutkimusmetodista. (Sivonen 2005: 28.) Halusin nojata tässä tutkimuksessani empiriaan ja valitsin metodikseni kyselytutkimuksen.

Lomakkeessani (liite 1) on kuusi tehtävää. Vain yksi niistä, tehtävä 5, on puhdas tuotto-tehtävä, mutta varasin myös monivalintatehtäviin 3, 4 ja 6 tilaa perustella ja kommentoida vastauksia omin sanoin. Tehtävässä 1 pyydän vastaajaa täyttämään häntä itseään koskevat tiedot iästä, sukupuolesta, paikkakunnasta, jossa hän on viettänyt eniten aikaa toimiessaan muusikkona, soittokokemuksesta vuosina, julkisten esiintymisten ja levytysten määrästä sekä musiikillisesta koulutuksesta. En otoksen pienuuden ja informanttijoukon homogeenisyyden vuoksi missään vaiheessa ajatellutkaan kiinnittää huomiota näihin **henkilökoh-taisiin tietoihin** tutkielman analyysiosassa: niiden tehtävänä on antaa lukijalle jonkinlainen kuva siitä, millaisesta vastaajajoukosta on kyse.

Tehtävässä 2 (liite 1) selvitän, kuinka **tuttuja ja luontevan tuntuisia** ilmaisut *heilua*, *huojua* ja *keinua* ovat vastaajille kompin kontekstissa. Kuten analyysiluvusta 3. huomaamme, kysymys osoittautui tärkeäksi: alle puolet informanteista pitää *heilua*-verbin käyttöä tutkimassani kontekstissa luontevana. Silti suurin osa heistä oli valmis pohtimaan verbin merkitystä, eivätkä heidän käsityksensä siitä juurikaan eroa niiden käsityksistä, jotka pitävät verbin käyttöä luontevana.

Tehtävässä 3 (liite 1) selvitän, **mitkä kaksi verbeistä ovat informanttien mielestä merkityksiltään lähimpinä toisiaan** kompian kontekstissa. Hypoteesissanihan oletin, että *keinua* koetaan lähes yksiselitteisesti positiiviseksi ja *heilua* ja *huojua* enemmän tai vähemmän negatiivisiksi ilmaisuiksi, kun puhutaan kompista. Siispä oletin myös, että muusikot kokevat *heilua*- ja *huojua*-verbit merkityksiltään läheisimmiksi tässä yhteydessä. Sijoitin tehtävän tähän kohtaan lomaketta, koska en halunnut tehtävien 4–6 pohtimisen vaikuttavan informanttien vastauksiin.

Tehtävät 4 ja 5 (liite 1) painottavat **kehystietoa**. Selvitän niiden avulla sitä, mitkä tekijät voivat saada aikaan sen, tai ainakin vaikuttaa siihen, että komppi keinuu, heiluu tai huojuu. Tehtävässä 4 tutkin, missä määrin kompian heiluminen, huojuminen ja keinuminen vaativat vastaajien mielestä soittajilta taitoa ja soittokokemusta yhdessä yhtyetovereiden kanssa. Lisäksi tehtävän tarkoituksena on selvittää, onko se, että komppi heiluu, huojuu tai keinuu, jotain, johon soittotilanteessa pyritään, tai päinvastoin jotain, jota soittotilanteessa aktiivisesti pyritään välttämään. Näihin pyrkimyksiin liittyen halusin vielä selvittää, kuinka tyypillistä vastaajien käsityksen mukaan on, että komppi heiluu, huojuu tai keinuu soittajien tavoitteista riippumatta, sattumalta. Tehtävän tarkoitus on siis lähinnä selvittää, miten vastaajat suhteuttavat verbit (prosessit) *heilua*, *huojua* ja *keinua* soittajien **ammattitaitoon**. Tehtävän 5 tarkoituksena on löytää tietoa siitä, minkälaisessa musiikissa, millaisissa olosuhteissa tai minkälaiden soittajien³ soittaessa komppi vastaajien mielestä leimallisesti heiluu, huojuu tai keinuu. Erityisen kiinnostavaa on se, millaiseen esityksen tempoon ja millaisiin musiikkityyleihin vastaajat yhdistävät heiluvan, huojuvan ja keinuvan kompian. Tehtävä tarkastelee siis prosessia **esitettävää materiaalia, esitystilannetta ja soittajien henkistä tilaa** vasten.

Tehtävä 6 (liite 1) keskittyy **hahmoa** – siis itse heiluntaa, huojuntaa ja keinuntaa – kuvailevaan tietoon. Vastaajat saivat valita tarjotuista yhdestätoista adjektiiveista ne, jotka heidän mielestään kuvaavat verbejä *heilua*, *huojua* ja *keinua* kompian kontekstissa. Adjektiiveista kolme (sinänsä neutraalit *nopea*, *keskitempoinen*, *hidas*) kuvaa esityksen tempoa. Muut kahdeksan (*häiritsevä*, *kömpelö*, *leppoisa*, *miellyttävä*, *rauhaton*, *svengaava*, *toimiva*, *töksähtelevä*) ovat oman käsitykseni mukaan arvottavia ja kuvaavat kompian positiivisia tai negatiivisia ominaisuuksia.

³ Tässä tehtävässä kiinnitin huomiota soittajien mielentilaan, en niinkään taitoihin.

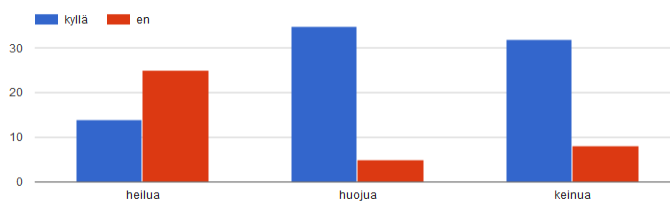
3. ANALYYSI

Jaan analyysiluvun kolmeen osaan. Luvussa 3.1. kerron, kuinka tuttuina ja luontevina vastaajat pitivät tutkimieni verbien käyttöä kompian kontekstissa ja mitä kahta niistä he pitivät merkityksiltään samankaltaisimpina. Kognitiivisen kielioopin hahmo–kehys-jakoa noudattaen keskityn luvussa 3.2. hahmoa käsittelevään tietoon ja luvussa 3.3. kehystietoon. Tämä jako tuntui järkevämmältä kuin esimerkiksi vastausten analysointi tehtävä kerrallaan: samaa tietoa on usein löydettävissä eri tehtävien vastauksista. Lainatessani informantteja olen halunnut esitellä paitsi tyypillisiä myös epätodennäköisiä vastauksia. Viittaan esimerkeissä tutkimusaineistoon yksinkertaisella koodilla, joka kertoo vastaajan numeron ja tehtävän, johon vastaus on annettu. Esimerkiksi koodi V25T5A kertoo siis, että vastauksen on antanut vastaaja (V) 25 tehtävän (T) 5 kohtaan a.

3.1. Tutkittujen verbien tuttuus ja luontevuus informanttien keskuudessa

Informanttien henkilökohtaisten tietojen selvittämisen jälkeen kysyn lomakkeen (liite 1) tehtävässä 2, ovatko vastaajat kuulleet käytettävän verbejä *heilua*, *huojua* ja *keinua* sekä käyttävätkö tai voisivatko he kuvitella itse käyttävänsä niitä kompian yhteydessä.

2a. Olen kuullut käytettävän kompian yhteydessä sanaa

2b. Olen itse käyttänyt kompian yhteydessä sanaa

KUVIO 1. Verbien *heilua*, *huojua* ja *keinua* tuttuus informanteille.

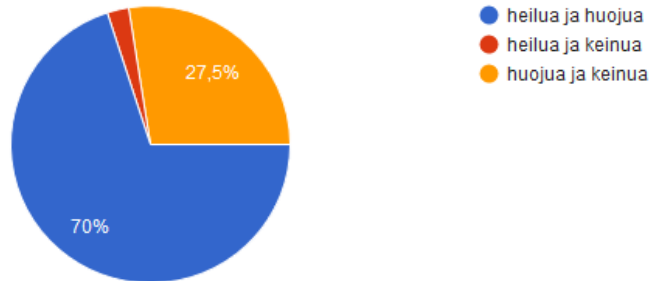
Kuten kuvion 1 pylväsdiagrammeista nähdään, *huojua* ja *keinua* ovat kompin kontekstissa informanteille huomattavasti tutumpia ilmaisuja kuin *heilua*. Siinä missä verbiä *huojua* on kompin yhteydessä kuullut käytettävän 35 ja verbiä *keinua* 32 informanttia, verbillä *heilua* tuo luku on vain 14. Informanteista suurin osa on myös itse käyttänyt tai ainakin voisi kuvitella käyttävänsä verbejä *huojua* (37 vastaajaa) ja *keinua* (33 vastaajaa) soittamisesta puhuessaan, mutta *heilua*-verbillä luku jää viiteentoista. Tämä tieto osoitautui kiinnostavaksi tutkimuksen kannalta: Alle puolet vastaajista pitää verbin *heilua* käyttämistä luontevana kompin yhteydessä. Silti lähes kaikki heistä olivat tehtävissä 3–6 (liite 1) valmiit pohtimaan verbin merkitystä, eivätkä heidän näkemyksensä (esimerkit 3–4) eroa mitenkään merkittävästi niiden näkemyksistä (esimerkit 5–6), jotka pitävät *heilua*-verbin käyttöä luontevana. Tämä puhuu mielestäni vahvasti johdantoluvussa esittämani väitteen puolesta: kyse ei ole slangista vaan liki keholliseen kokemukseen perustuvasta kognitiivisesta prosessista.

- (3) Heiluva komppi on itselleni aika vieras käsite. Muistuttaa lähinnä komppia, joka ei pysy kasassa (V26T5A).
- (4) Komppi heiluu, kun ei osata soittaa, soittajat eivät ole harjoitelleet tarpeeksi, ovat humalassa tai jännittävät. Tyyliä ei ole väliä (V17T5A).
- (5) Kompin ei mielestäni pidä heilua. Aloittelijalle niin voi käydä (V20T5A).
- (6) – Nuoret soittajat eivät ehkä vielä oikein osaa, jotkut aikuiset eivät vain ole oppineet (V31T5A).

Tehtävässä 3 (liite 1) selvitin, mitkä kaksi tutkimistani verbeistä ovat informanttien mielestä merkityksiltään lähimpinä toisiaan kompin kontekstissa. Sijoitin tehtävän kysymyslomakkeessa tähän kohtaan, koska en halunnut tehtävien 4–6 (liite 1) vaikuttavan vastauksiin. Kuten kuvioista 2 nähdään, peräti 28 vastaajaa (70 %) on sitä mieltä, että merkityksiltään lähimpinä toisiaan ovat verbit *heilua* ja *huojua*, siis kompin kontekstissa lähinnä negatiivisiksi kokemani verbit. Itse ääripäiksi mieltämiäni verbejä *heilua* ja *keinua* piti merkitykseltään läheisimpinä toisilleen vain yksi vastaaja (2,5 %). Vaihtoehdon *huojua* ja *keinua* valitsi 11 vastaajaa (27,5 %).

3. Mitkä kaksi sanoista heilua, huojua ja keinua ovat kompista puhuttaessa mielestäsi merkitykseltään lähimpinä toisiaan?

40 vastausta

KUVIO 2. Lähimerkityksisyys.

Vaihtoehdon *huojua* ja *heilua* suosioon saattaa vaikuttaa se, että moni informantti vierok-sui verbin *heilua* käyttöä kompian yhteydessä: osa heistä on voinut valita vaihtoehdon *huojua* ja *keinua*, koska nämä verbit tarkoittavat heidän mielestään kompian kontekstissa sentään jotain. Vaihtoehdon valinneista vastaustaan tosin perusteli vain kaksi informant-tia, eivätkä heidän kommenttinsa (esimerkit 7–8) tue tuota näkemystä⁴. Tehtävän 3 (liite 1) vastausta saattoi siis myös kommentoida tai perustella. Vastaajista lähes puolet (17) käyttikin mahdollisuuden hyväkseen. Näistä kommentteista käy jo selväksi, että *keinua* koetaan kompian yhteydessä yleensä positiiviseksi ilmaisuksi, *heilua* ja *huojua* puolestaan lähinnä negatiiviseksi (esimerkit 9–13). Toisenlaisiakin näkemyksiä tosin löytyy (esimer-kit 7–8).

- (7) Huojuminen ja keinuminen on pientä, heiluminen isoa (V34T3).
- (8) Huojuva komppi on hieman jäljessä, kohdalla tai edessä. Keinuva komppi groovaa. Nämä molemmat ovat suunniteltuja ja vaativat soittotaitoa. Heiluminen on negatiivista alottelijoiden puuhaa (V35T3).
- (9) Heilua ja huojua kuvaavat kompian epämääräisyyttä. Se ei pysy kasassa ryt-millisesti, ajallisesti (V9T3).
- (10) Keinuva mielestäni tarkoittaa tietynlaista groovea – heiluminen ja huojumi-nen viittaavat enemmänkin kompian tempon holtittomuuteen (V13T3).
- (11) Heiluminen ja huojuminen tarkoittavat kompian epätarkkuutta. Keinuminen on kompille hyvä (V19T3).
- (12) Heilua ja huojua ovat epämääräisiä. Keinuminen tasaista (V21T3).
- (13) Kun komppi huojuu tai heiluu, se ei oikein pysy kasassa. Keinuminen voi sen sijaan olla ilmaisu siitä, että syke on hyvä eli komppi toimii (V31T3).

⁴ Itse asiassa vaikuttaa siltä, että etenkin informantti V7 on suhteuttanut merkitykset toisiinsa eri merki-tyspiirteitä vasten kuin hypoteesini sanoo.

3.2. Prosessin hahmo

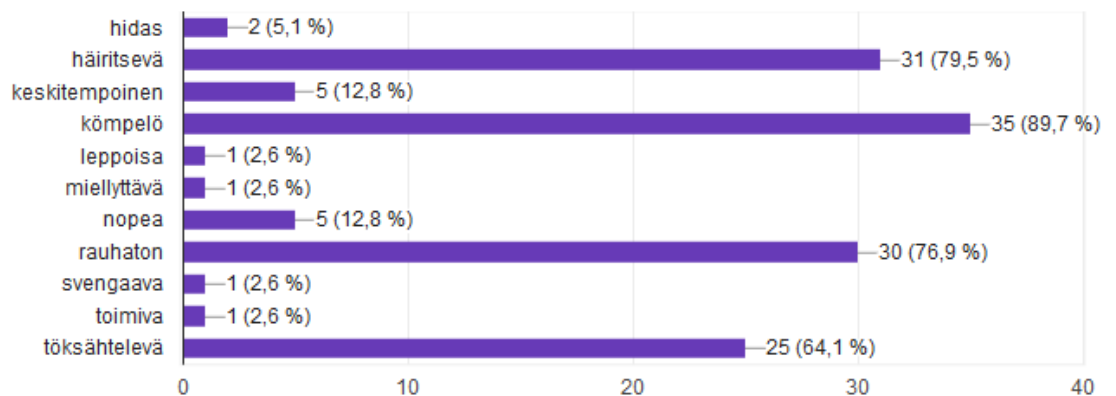
Tehtävässä 6 (liite 1) vastaajan tuli valita tarjoamistani adjektiiveista ne, joiden hän katsoi kuvaavan verbien adjektiivisia VA-partisiippimuotoja *heiluva*, *huojuva* ja *keinuva* kompin yhteydessä. Tehtävän tarkoituksena on siis

- selvittää, millaiseen esityksen tempoon (*hidas*, *keskitempoinen*, *nopea*) vastaajat yhdistävät heiluvan, huojuvan ja keinuvan kompin, ja
- selvittää, minkälaisia mielestäni positiivisia (*leppoisa*, *miellyttävä*, *svengaava*, *toimiva*) ja negatiivisia (*rauhaton*, *häiritsevä*, *töksähtelevä*, *häiritsevä*) adjektiiveja he yhdistävät partisiippeihin *heiluva*, *huojuva* ja *keinuva* kompin yhteydessä.

Esityksen tempon vaikutusta kompin heiluntaan, huojuuntaan ja keinuntaan käsittelen luvussa 3.2.1. prosessin kehystiedon yhteydessä. Tässä luvussa keskityn mielestäni arvotaviin ilmaisuihin *häiritsevä*, *kömpelö*, *leppoisa*, *miellyttävä*, *rauhaton*, *svengaava*, *toimiva* ja *töksähtelevä*. Tarkastelen siis sitä, miten vastaajat näkevät prosessien (heilumisen, huojumisen ja keinumisen) hahmon itsessään, ilman valmiiksi tarjottua kehystä, johon sen sijoittaa.

6a. Valitse alla olevista vaihtoehdoista KAIKKI ne, jotka mielestäsi kuvaavat kompin yhteydessä ilmaisua *heiluva*.

39 vastausta

KUVIO 3. Ilmaisua *heiluva* kuvaavat adjektiivit.

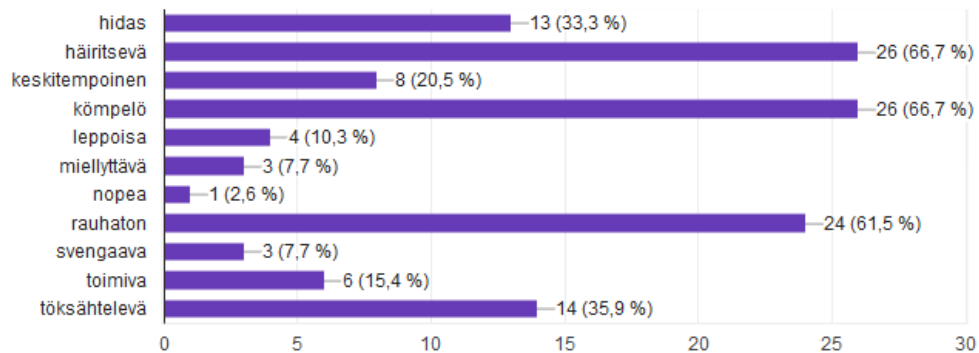
Ilmaisu *heiluva* vetää enimmäkseen puoleensa negatiiviseksi kokemiani adjektiiveja. Kuten kuvioista 3 nähdään, peräti 35 vastaajaa pitää heiluvaa komppia *kömpelönä*, 31 *häiritsevänä*, 30 *rauhattomana* ja 25 *töksähtelevänä*. Positiivisina pitämäni luonnehdinnat *leppoisa*, *miellyttävä*, *svengaava* ja *toimiva* mainitaan kaikki vain kerran heiluvan kompin yhteydessä, ja näistäkin neljästä vastauksesta kolme löytyy samasta lomakkeesta (V12T6A). Omaan intuitiooni perustuva karkea jako negatiivinen/positiivinen ei toki ole täysin yksiselitteinen, kuten näemme erään informantin kommentista:

- (14) Keinuvuutta voi olla monenlaista, joten lähtökohdiltaan negatiivisia ajatuksia herättävät määreet [informantin vastauksessa tehtävään 6c] voivat herättää ihmetystä; keinuvuus voi olla esim. töksähtelevää, jos töksähtelevyys keinuu eikä tule vaikutelmaa musiikin toimimattomuudesta (V31T6C).

Tarjosin tehtävässä 6 (liite 1) informanteille myös mahdollisuuden lisätä listaan omia adjektiiveja. Nekään eivät imartele heiluvaa komppia: yhden mielestä se on *kiusaannuttava ja myötähäpeää aiheuttava* (V5T6A), toinen pitää sitä *tyylitajuttomana* (V31T6A). Positiivisia ilmaisuja ei tehtävän 6a vapaista vastauksista löydy.

6b. Valitse alla olevista vaihtoehdoista KAIKKI ne, jotka mielestäsi kuvaavat kompin yhteydessä ilmaisua huojuva.

39 vastausta

KUVIO 4. Ilmaisua *huojuva* kuvaavat adjektiivit.

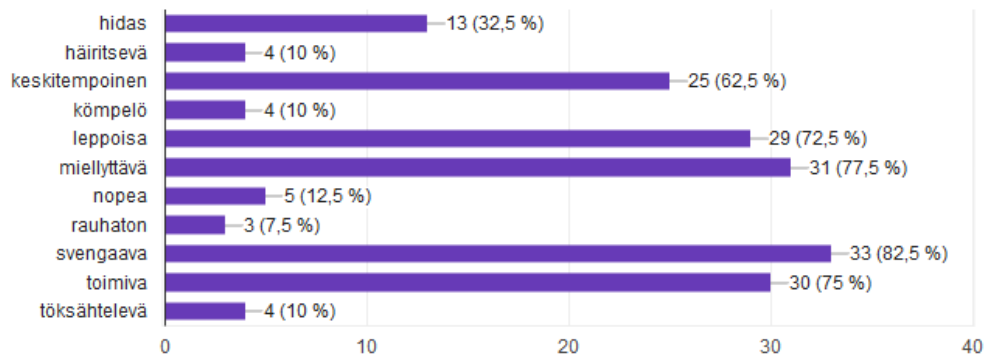
VA-partisiippi *huojuva* vetää sekin puoleensa huomattavasti enemmän negatiivisia kuin positiivisia ilmaisuja. Kuvioista 4 näemme kuitenkin, etteivät vastaajat antaa sille aivan yhtä tylyä tuomiota kuin *heiluvalla*: *häiritsevänä* ja *kömpelönä* huojuvaa komppia pitää 26 vastaajaa, *rauhattomana* 24 ja *töksähtelevänä* 14. Luvut ovat siis selvästi pienempiä

kuin *heilua*-verbillä. Huomionarvoista on myös, että huojuvaa komppia pitää *svengaavana* 6, *leppoisana* 4 ja sekä *miellyttävänä* että *svengaavana* 3 vastaajaa. Se saa siis positiivisina pitämiäni mainintoja yhteensä 16, kun verbi *heilua* saa niitä vain 4.

Hienoista ymmärrystä huojunnalle on havaittavissa myös tehtävän 6c (liite 1) vapaissa kommentteissa: kaksi vastaajaa tarjoaa huojuvaa komppia kuvaamaan adjektiivia *epätarkka*, samoin kaksi vastaajaa adjektiivia *epävarma*. Yhden (V31T6B) mielestä kuitenkin *huojuva voi joskus olla musiikkiin sopiva tapa sitä esittää* ja yksi (V36T6B) pitää huojuvaa komppia jopa *elävänä* ja *musikaalisena*. Nämä näkemykset tukevat johdannossa esittämääni hypoteesia.

6c. Valitse alla olevista vaihtoehdoista KAIKKI ne, jotka mielestäsi kuvaavat kompin yhteydessä ilmaisua keinuva.

40 vastausta

KUVIO 5. Ilmaisua *keinuva* kuvaavat adjektiivit.

Ilmaisu *keinuva* herättää kompin yhteydessä pääasiassa positiivisia mielikuvia (Kuvio 5): 33 vastaajaa pitää keinuvaa komppia *svengaavana*, 31 *miellyttävänä*, 30 *toimivana* ja 29 *leppoisana*. Yksikään negatiiviseksi mieltämistäni adjektiiveista ei saa enempää kuin 4 mainintaa. Myös vastaajien itse lisäämät *keinua*-verbiä kuvaavat adjektiivit ovat enimmäkseen positiivisia. Yksi heistä (V17T6C) intoutuu kuvailemaan keinuvaa komppia jopa *kauniiksi*. Kahden vastaajan mainitsemaan *tanssittavuuteen* palaan luvussa 2.3.1. jossa tarkastelen esityksen tempon ja tyyllilajin merkitystä kompin heilumiseen, huojumiseen ja keinumiseen.

Olen koonnut tehtävän 6 (liite 1) olennaisimman annin taulukkoon 1. Siitä näemme, että valtaosa vastaajista liittyy keinuvaan komppiin vain positiiviseksi mieltämiäni adjektiiveja (123 mainintaa). Samoin enemmistö heistä yhdistää heiluvaan ja huojuvaan komppiin enimmäkseen negatiiviseksi kokemiäni adjektiiveja (heiluva 121 ja huojuva 90 mainintaa). Erityisen selvältä näyttää, ettei heiluvassa kompissa ole juuri kenenkään mielestä mitään hyvää (vain 4 positiivista mainintaa).

TAULUKKO 1. Positiiviset ja negatiiviset ilmaisut.

	positiiviset ilmaisut	negatiiviset ilmaisut	yhteensä
<i>heilua</i>	4	121	125
<i>huojua</i>	16	90	106
<i>keinua</i>	123	15	138
yhteensä	143	226	369

Yksittäisistä adjektiiveista kompian heilumiseen yhdistettiin useimmin *kömpelö* (35 vastaajaa), kompian huojumiseen *häiritsevä* ja *kömpelö* (26 vastaajaa) ja kompian keinumiseen *svengaava* (33 vastaajaa).

3.3. Prosessien kehys

Tässä luvussa keskityn kehystietoon ja selvitän, mitkä tekijät vastaajien mielestä vaikuttavat siihen, että komppi heiluu, huojuu tai keinuu. Alaluku 3.3.1. keskittyy esityksen tempoon ja musiikin tyyliin, alaluku 3.3.2. lähestyy kysymystä soittajien toiminnan ja hieman myös esiintymistilaisuuden olosuhteiden näkökulmasta.

3.3.1. Esityksen tempo ja tyyli

Esityksen tempon mahdollista yhteyttä kompian heiluntaan, huojuuntaan ja keinuuntaan kysyin suoraan tuottotehtävässä 5 (liite 1). Myös monivalintatehtävässä 6 (liite 1) oli tarjolla kolme tempoa kuvailevaa adjektiivia: *hidas*, *keskitempoinen* ja *nopea*.

TAULUKKO 2. Tempon vaikutus.⁵

	hidas	keskitempoinen	nopea	yhteensä
<i>heilua</i>	2	5	5	12
<i>huojua</i>	13	8	1	22
<i>keinua</i>	13	25	5	43
yhteensä	28	38	11	77

Taulukosta 2 huomaamme, että vain 12 vastaajaa näkee yhteyden tempon ja kompin heiluvuuden välillä. Vaikka koko termi *heilua* on kompin kontekstissa monelle vastaajalle lähtökohtaisesti outo (luku 3.1. kuvio 1), 35 heistä pitää kuitenkin tehtävässä 6a (liite 1) *heiluvaa* komppia *kömpelönä* ja 30 *rauhattomana* (kuvio 3). He siis osaavat kyllä nimetä mielikuvia, joita *heilua*-verbi heissä herättää. Esityksen nopeus ei vain ilmeisesti heidän mielestään juurikaan vaikuta kompin heilumiseen. Huojuvan kompin informantit yhdistävät tehtävässä 6b (liite 1) useimmin hidastempoiseen esitykseen (13 vastaajaa). Kahdeksan heistä yhdistää sen keskitempoiseen ja vain yksi nopeaan tempoon. Tässä pääsemme taas kehollisuuteen: Esimerkiksi ilmaisu *nopeasti huojuva kuusi* tuntuu lähes järjenvastaiselta. Sen sijaan *heilunta* on helpompi mieltää nopeaksikin, esimerkiksi silloin, *kun nyrkit heiluvat*. Taulukon 2 lukujen perusteella voimme joka tapauksessa todeta, että tempon yhteys kompin huojuntaan vaikuttaa vastaajien mielestä verrattain heikolta ja yhteys heiluntaan erittäin heikolta.

Sen sijaan keinuvuuden yhteys esityksen tempoon näyttäisi olevan vahva: 25 vastaajaa yhdistää keinuvan kompin keskitempoiseen, 13 hitaaseen ja 5 nopeaan esitykseen (taulukko 1). Tällainen ajattelu saattaa liittyä siihen, että metaforisessa merkityksessään verbi *keinua* yhdistetään tanssittavuuteen: helposti tanssittava musiikkihan ei saa olla tempoltaan liian hidasta eikä etenään liian nopeaa. Kyselylomakkeessa ei missään kohtaa käytetä ilmaisua *tanssittava* tai mitään siihen viittaavaa, puhumattakaan, että sitä tarjottaisiin monivalintatehtävässä 6 (liite 1) yhtenä vaihtoehtona. Silti se nousee *keinua*-verbin kohdalla esiin monessa vastauksessa. Yksi informanteista pitää jo tehtävän 3 (liite 1) vastausta kommentoidessaan tanssittavuutta tekijänä, joka erottaa verbin *keinua* verbeistä *heilua* ja *huojua* (esimerkki 15). Sama vastaaja nostaa ominaisuuden esiin myös tehtä-

⁵ Tehtävässä oli mahdollista valita vaikka kaikki vaihtoehdot tai ei yhtäkään niistä. Tämä selittää sen, että vastauksia on *keinuvan* tapauksessa enemmän kuin vastaajia. Joidenkin vastaajien mielestä siis komppi voi keinua tempossa kuin tempossa.

vässä 4c (liite 1), jossa verbiä *keinua* tarkasteltiin soittajien taidon, kokemuksen ja pyrkimysten näkökulmasta (esimerkki 16). Kaksi vastaajaa (V5 ja V9) lisäsi *tanssittavan* tehtävän 6c (liite 1) kohtaan, jossa udeltiin mahdollisia muita *keinua*-verbiä kuvaavia adjektiiveja kuin tarjotut. Peräti yhdeksän mainitsi tanssittavuuden tuottotehtävän 5 kohdassa c (liite 1), jossa kysyttiin muun muassa, millaisessa musiikissa komppi keinuu (esimerkit 17–18):

- (15) Keinuminen kuvaa sellaista komppia, jonka myötä ihmisten on helppoa ja kivaa tanssia. Heiluminen ja huojuminen kuvaavat suoranaista töpeksintää (V5T3).
- (16) Rokkikeikalla ei välttämättä joka biisissä tarvii yrittää keinuttaa, mutta sitten, kun halutaan mimmit tanssilattialle tissejä ja perseitä tytisyttämään, niin sitten lykkäämme keinuvaihteen päälle (V5T4C).
- (17) Meillä on ollut bändissä sanonta, että hyvän keikankulun tunnistaa siitä, kun mimmit ryysii tanssilattialle perseitään hytkyttämään. Silloin yleensä komppi keinuu ja kaikilla on kivaa – – En tainnut ihan vastata kysymykseen, mut nääs ja nääs (V5T5C).
- (18) Kun on kivasti tanssahtava meininki ja leppoiset bileet, niin on hyvä että keinuilee (V18T5C).

Tuottotehtävässä 5 (liite 1) tarjottiin myös mahdollisuus kertoa, minkä tyyliässä musiikissa kompin heilumista, huojumista tai keinumista muusikoiden kokemuksen perusteella tapahtuu. Ne harvat, jotka vastasivat kompin heilumisen liittyvän erityisesti johonkin musiikin lajiin, esittivät kyseisen genren lähinnä pilkallisessa valossa (esimerkit 19–20). Ainoastaan yksi vastaaja näkee, että heiluminen voi joskus olla myös tarkoituksenomainen tyylikeino (esimerkki 21). Enemmistö vastaajista on sitä mieltä, että kompin heiluminen liittyy esimerkiksi soittajien kokemattomuuteen, taitamattomuuteen, heikkoon motivaatioon tai humalatilaa, ei sen enempää musiikin genreen kuin tempoonkaan (esimerkit 22–23).

- (19) Humalainen leirinuotiorämpytys (V3T5A).
- (20) [komppi heiluu, kun soitetaan] – – löysää humppaa (V21T5A).
- (21) [komppi heiluu, kun asialla on] Osaamaton/epätarkka muusikko. joskus myös tyylikeino esim. kokeellisessa/progressiivisessa musiikissa (V23T5A).
- (22) [komppi heiluu] joka gendressä huonoilla soittajilla (V8T5A).
- (23) Mikä tahansa tyyllilajin kohdalla tätä [heilumista] voi esiintyä. Esiintymistilaisuuksissa, joissa laatua ei vaadita, esim. yksityistilaisuus, jossa rahalla ei ole suuri rooli eli soittajille juuri makseta, jos lainkaan. Tällöin vaatimutasokaan ei ole usein ole korkea. Ikä voi olla mikä vain; nuoret soittajat eivät ehkä vielä osaa, jotkut aikuiset eivät vain ole oppineet. Päihtymystila voi olla syy kompin heilumiseen (V31T5A).

Vastaajat yhdistivät myös kompin huojumisen useammin esimerkiksi soittajien rajallisiin taitoihin, huonoon keskittymiseen tai humalatilaan kuin esityksen tempoon tai tiettyyn musiikin tyyliin. Viisi informanttia vastasi tehtävän 5 kohtaan b (liite 1) *sama kuin edellä, sama kuin tuossa yllä* tai jotain näiden kaltaista: he eivät siis nähneet eroa heilumisen ja huojumisen välillä, mitä tulee esimerkiksi musiikin tempoon, tyyliin, esiintymistilanteen luonteeseen tai soittajien mielentilaan.

Kiinnostavaa on kuitenkin se, että siinä missä tehtävässä 5 (liite 1) vain yksi vastaaja on sitä mieltä, että heiluva komppi on jotain, joka sopii johonkin tiettyyn musiikkigenreen (esimerkki 21), peräti 12 näkee huojuvan kompin ainakin joskus palvelevan esitystä (esimerkit 24–25). Yksi heistä jopa katsoo, että soittajilta vaaditaan kokemusta ja musikaalisuutta, jotta komppi saadaan huojumaan (esimerkki 26). Johdannossa esittelemäni hypoteesin kannalta eräs vastaus (esimerkki 27) herättää huomiota: jos unohdamme maininnan *punkista tai muusta nopeatempoisesta musiikista*, informantti mielestäni kuvailee liki täydellisesti sen svengin, jonka saa aikaan yhtye nimeltä the Rolling Stones.

- (24) Joskus [huojunta] kuulostaa hyvältä esim. hitaissa, eteerisissä piiseissä (V40T5B).
- (25) Mikäli komppi huojuu tahallisesti, kyseessä voi olla erikoisempi tyyli (V31T5B).
- (26) Pitkään yhdessä soittaneiden musiikissa komppi useasti huojuu. Kompin huojunta positiivisessa merkityksessä vaatii soittajilta musikaalisuutta (V36T5B).
- (27) Komppi voi huojua, kun soittajat eivät ole välttämättä teknisesti kovin taitavia, mutta ovat tottuneet soittamaan yhdessä ja omaksuneet yhteisen soittotavan. Huojuminen voi vaikuttaa siltä, että komppi on lähellä kaatua, mutta pysyy kuitenkin kasassa esim. punkissa tai muussa nopeatempoisessa musiikissa. Huojumiseen liittyy kiihkeys. Huojuminen voi olla bändin tavaramerkki, eikä siitä välttämättä pyritä eroon (V38T5B).

Tuottotehtävän 5 kohdassa c (liite 1) pyysin vastaajia kuvailemaan lyhyesti, millaisessa musiikissa, millaisissa olosuhteissa tai millaisten soittajien soittaessa komppi keinuu. Soittajista muutama halusi korostaa, ettei kompin keinuminen liity sinänsä musiikin lajiin vaan kyse on soittamisen laadukkuudesta (esimerkit 28–29).

- (28) Kaikki tyyliin. Kaikki esiintymistilaisuudet. Kaikenikäiset. Komppi keinuu silloin kun yhtye soittaa hyvin yhteen. Soittajat ovat hyvällä tai ainakin soittotutulla ja yleisö on vastaanottavassa tilassa. Soitto kulkee, groovaa ja kei-

- nuu. Aaltoilee miellyttävästi vaikka olisi kuinka kova jyrä. Valssista 3-jakoisena sanotaan, että sen pitää keinua. Siinä keinumisen idean helppoiten ymmärtääkin, mutta kyllä 4- ja muillakin jaoilla musan pitää keinua (V9T5C).
- (29) Mikä tahansa tyyllilajin kohdalla tätä voi esiintyä. Esiintymistilaisuuksissa, joissa musiikin funktiona on olla tanssittavaa tai muulla tavoin viihdyttävää juuri keinumisen/svengin keinoin. – – ammattimaisuus ja/tai lahjakkuus tuo keinumisen tarvittaessa esille (V31T5C).

Toisin kuin *heilua-* ja *huojua-*verbien kohdalla, monen vastaajan mielestä kompin keinumisen kuitenkin liittyy erityisen läheisesti tiettyihin populaarimusiikin lajeihin. Erityisesti mainintoja saavat genret, joissa rytmin merkitys korostuu (esimerkit 30–31). Tämä liittyy ainakin osin tanssittavuuteen, joka nousee esiin tehtävän 5c (liite 1) vastauksissa. Valssin tai yleensä kolmijakoisen rytmin mainitsee tehtävässä viisi vastaajaa (esimerkit 28 ja 32). *Keinua-*verbiähän käytetäänkin usein valssin yhteydessä: *keinua* 'tanssia' *valssin tahtiin*. Latinalaisamerikkalaiseen musiikkiin⁶ keinumisen kompin yhdistää kahdeksan vastaajaa (esimerkit 30–31 ja 33). Latinalaisamerikkalaiseen musiikkiin onkin valssin lailla helppo mieltää keinuva liike: esimerkiksi *salsa*, *samba* ja *bossa nova* tuntuvat yhtä lailla tanssien kuin musiikkityylien nimiltä, ja näihin tansseihin on helppo mieltää keinuva liike. Jos valssin tahtiin keinuva yksikkö on tanssipari, latinalaisamerikkalaisen musiikin tapauksessa on puolestaan luontevaa puhua vaikkapa *keinuista lanteista*.

- (30) Reggae, salsa, bossanova, Karibian musa, miksei myös Afrikan rytmit. Tempo yleensä pikemminkin hidas kuin nopea. Mielestäni hitaat tempot vaativat taitoa ja kokemusta onnistuakseen, ja myös luottamusta musiikkiin (V20T5C).
- (31) Komppi keinuu esim. latinalaisamerikkalaisessa ja lähi-idän musiikissa. Näissä musiikkityyleissä lyömäsoittimilla (usein monta yhtäaikaista soittajaa) on vahva rooli (V36T5C).
- (32) Tietyissä genreissä komponenttia pitää keinua.. vanhempi blues ns kolmijalkainen koira, valssi jne.. (V15T5C).
- (33) Kompin voisin kuvitella keinumisen reggaessa tai lattarimusiikissa, kuvittelen sen positiiviseksi asiaksi (V37T5C).

Reggaemusiikkiin kompin keinumisen yhdistää oma-aloitteisesti neljä vastaajaa (esimerkit 30 ja 33). Vaikken ainakaan itse miellä reggaeta ensisijaisesti tanssimusiikiksi, tarjosin jo johdantoluvussa reggaelegendojen Bob Marleyn, Peter Toshin ja Bunny Wailerin the Wailersia malliesimerkiksi yhtyeestä, jonka komppi keinuu. Miksi reggae sitten tuntuu musiikilta, jossa komppi mukavasti keinuu? Kenties se johtuu siitä, että myös reggaessa

⁶ Lasken tässä latinalaisamerikkalaiseksi musiikiksi myös erikseen mainitut bossa novan (3 mainintaa) sekä salsan ja latin jazzin (molemmilla 1 maininta).

rytmi on korostetussa asemassa ja tempo mieluummin hidas kuin nopea. Lisäksi genren tunnusomaisimpia piirteitä on vahvasti synkopoitu ns. takapotkurytmi, jossa tahdin toista ja neljättä iskua liki monotonisesti korostetaan esimerkiksi kitaralla tai uruilla: tähän kiinnostusteeseen nähden komppia kelpaa keinuttaa.

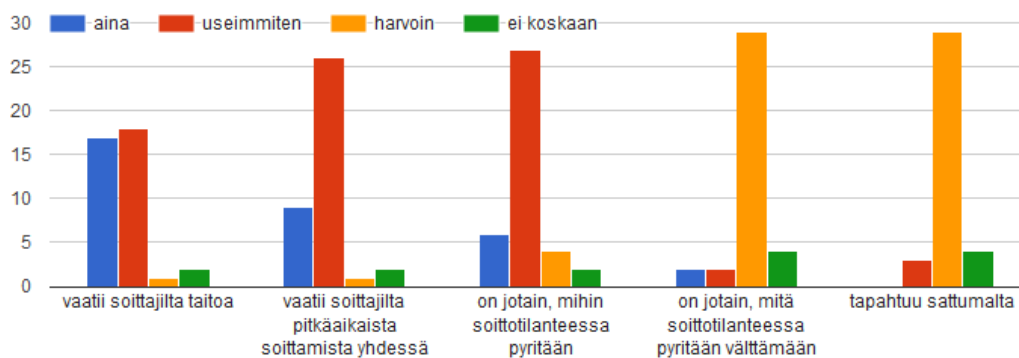
Informantit mainitsivat musiikkityylit oma-aloitteisesti, ilman että mitään genreä tarjottiin heille kysymyslomakkeessa. Jos olisin udellut esimerkiksi, keinuuko komppi heidän mielestään usein latinalaisamerikkalaisessa musiikissa tai reggaessa, valssista puhumattakaan, olisin luultavasti saanut paljon myönteisiä vastauksia.

Informantit eivät siis yhdistä kompin heilumista erityisesti mihinkään musiikkityyliin tai sen kummempin nopeaan, keskitempoiseen kuin hitaaseenkaan esitykseen. Huojuvan kompin he yhdistävät useimmin hitaaseen tempoon ja hieman erikoisempiin musiikkityyleihin, mutta tämäkään yhteys ei ole kovin vahva. Keinuva komppi sen sijaan liitetään usein keskitempoiseen tai jopa hitaaseen tempoon. Kompin myös mielletään keinuvan useimmin rytmiä ja tansittavuutta korostavissa musiikkityyleissä.

3.3.2 Soittajien valmiudet ja pyrkimykset sekä soittotilanne

Tehtävän 4 (liite 1) tarkoitus oli selvittää, mitä se, että komppi heiluu, huojuu tai keinuu, vastaajien mielestä vaatii soittajilta ja kuinka aktiivisesti siihen soittotilanteessa pyritään.

4c. Se, että komppi keinuu

KUVIO 6. Soittajien taidot ja pyrkimykset. *Keinua*.

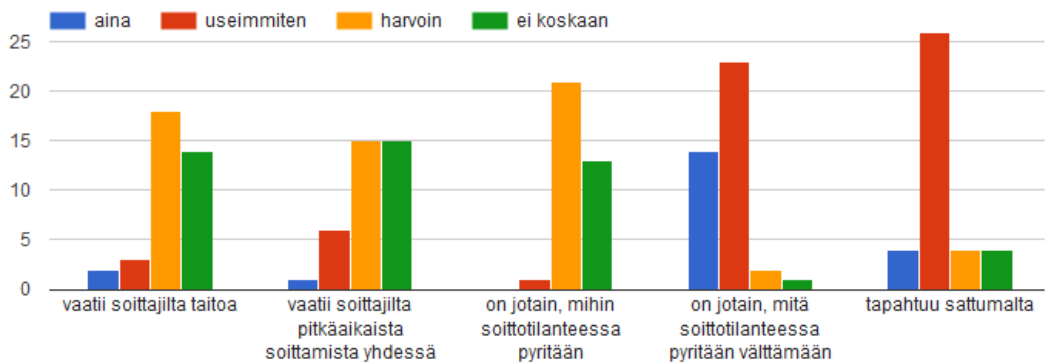
Kuviosta 6 näemme, että kompin keinuminen vaatii lähes kaikkien vastaajien mielestä aina tai useimmiten soittajilta taitoa ja pitkäaikaista soittamista yhdessä. Peräti 17 vastaajaa oli sitä mieltä, että kompin keinuminen edellyttää aina soittajilta taitoa. Informanteista 33 myös näkee, että soittotilanteessa pyritään aina tai useimmiten siihen, että komppi keinuu. Vain neljän mielestä keinumista pyritään aina tai useimmiten välttämään. Kuten näistä vastauksista voimme jo päätellä, sattumalla ei ole informanttien mielestä juuri sijaa kompin keinumisessa: yhdenkään mielestä komppi ei keinu aina sattumalta, ja vain kolmen mielestä se tapahtuu useimmiten. Yksi vastaaja tosin löysi tähän kysymykseen mielenkiintoisen näkökulman, jota en ollut itse tullut ajatelleeksi:

- (34) Kompin keinuminen sattumalta voi tapahtua useimmiten tai harvoin, riippuu kokoonpanon osaamisesta (V31T4).

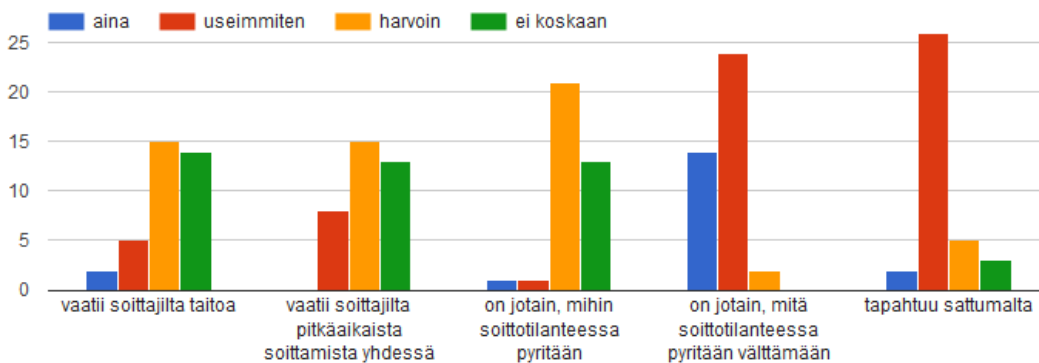
Joka tapauksessa kompin keinuminen vaikuttaa vahvasti olevan jotain, johon vastaajien mukaan vaaditaan soittajilta taitoa ja kokemusta ja johon he soittaessaan ainakin useimmiten pyrkivät. Tätä ajatusta tukevat myös tuottotehtävän 5c (liite 1) vastaukset:

- (35) – – [keinuvan kompin saavat aikaan] Hyvät soittajat ja soittimet. (V1T5C).
 (36) Itse yhdistän keinunnan ns grooveen. Rytmii elää mutta hyvässä ja dynaamisessa yhteisymmärryksessä (V4T5C).
 (37) Kun soittaja/t hallitsee instrumenttinsa ja osaa liittää soittonsa osaksi muiden soittajien soittoa ja soitettavan musiikin ideaan, komppi parhaimmillaan keinuu (V19T5C).
 (38) Käsitän että komppi keinuu kivasti kun bändi groovaa eli soitanta on keinuvaa tarkoituksella. Sitä on miellyttävä kuunnella esim. perusrokkikiertoa voi soittaa tosi letkeän keinuvasti (Jerry Lee Lewis, Beatles) (V35T5C).
 (39) Se, että komppi keinuu, vaatii soittajilta taitoa ja voimakasta yhteensoittamista. Keinuminen on hallittua ja positiivista. Sitä voi tapahtua musiikissa, jossa rytmi on etusijalla (V38T5C).

4a. Se, että komppi heiluu

KUVIO 7. Soittajien taidot ja pyrkimykset. *Heilua.*

4b. Se, että komppi huojuu

KUVIO 8. Soittajien taidot ja pyrkimykset. *Huojua.*

Kuviot 7 ja 8 ovatkin sitten hyvin samannäköisiä. Vain viisi vastaajaa katsoo, että heiluva komppi vaatii soittajilta aina tai useimmiten taitoa. Huojuvan kompinn kohdallakin tuo luku jää seitsemään. Vain seitsemän mielestä se, että komppi huojuu, edellyttää muusikoilta aina tai useimmiten pitkäaikaista kokemusta yhteissoitosta. Huojuvan kohdalla tuo luku on kahdeksan. Lähes kaikki informantit katsovat, että sekä kompinn heilumista (37 mainintaa) että huojumista (38 mainintaa) pyritään aina tai useimmiten soittotilanteessa välttämään. Niinpä ei tule yllätyksenä, että selvän enemmistön mielestä heiluminen (30 mainintaa) ja huojuminen (28 mainintaa) tapahtuvat aina tai useimmiten sattumalta.

Erojakin ilmaisujen *heilua* ja *huojua* väliltä sentään löytyy, ja niiden perusteella kompian heiluminen on vielä hieman ei-toivotumpaa kuin sen huojuminen: Neljä informanttia katsoo, että huojuminen vaatii soittajilta aina taitoa, ja yhden mielestä siihen jopa pyritään aina soittaessa. Kompian heiluminen puolestaan edellyttää soittajilta aina taitoa vain kahden vastaajan mielestä, eikä yksikään katso, että heiluvaan komppiin pyrittäisiin aina soitettaessa.

Tehtävää 4 (liite 1) oli mahdollista myös kommentoida tai perustella omin sanoin, ja kaksi seitsemästä tämän mahdollisuuden käyttäneestä antaakin hieman armoa huojuvalle kompille (esimerkit 40–41). Heiluvaa komppiä kohtaan samanlaista ymmärrystä ei löytynyt keneltäkään.

- (40) Ymmärrän heilumisen ja huojumisen jotenkin samaksi asiaksi, johon ei soitettaessa pyritä. On toki hienoja esimerkkejä, jossa huojunta lisää kappaleeseen lisäarvoa, mutta onko se sitte keinunutta? Nää on näitä (V25T4).
- (41) – – Toisaalta komppi voi toimia huojuvanakin, jos kaikki ovat samassa pulsissa. Kompian heiluminen taas tuo mieleen taidon puutteesta johtuvaa, häiritsevää tempon vaihtelua (V36T4).

Heilua-verbiin yhdistettiin myös tuottotehtävän 5b (liite 1) vastauksissa toistuvasti soittajien taitamattomuus (8 mainintaa) ja rajallinen kokemus (11 mainintaa). Myös kompian huojumiseen yhdistettiin tehtävässä 5c (liite 1) soittotaidon puute (4 mainintaa) ja usein nuoreen ikään liittyvä kokemattomuus (5 mainintaa). Kokemuksesta puhuttaessa kyse ei ole pelkästä harjaantumisesta soittimen hallintaan, vaan esiin nousi myös kokemattomuuden aiheuttama esiintymistilaisuuden jännittäminen (esimerkit 42–43).

- (42) – – Aloittevilla soittajilla voi myös huojua lujasti, varsinkin esiintymistilanteen tuoman jännityksen siivittämänä. Rutiini poistaa osaltaan ei-toivottua huojumista. (V30T5B).
- (43) – – Nuorilla soittajilla ensimmäisillä keikoilla näyttämisen halu, jännittämisen, kiihkeys saattaa mennä henkilökohtaisten- ja yhteensoittotaitojen edelle. Soittajat eivät kuuntele rumpalia tai rumpalilla tempo heittelee (V9T5A).

Olosuhteiden vaikutus kompian luonteeseen vaikuttaa vastausten perusteella melko vähäiseltä. Vain harva informantti syyttää kompian heilumisesta tai huojumisesta esimerkiksi esiintymistilanteen luonnetta tai heikkoja työvälineitä, eikä moni pidä niitä ensisijaisen tärkeinä kompian keinuttamisessakaan. Sen sijaan välinpitämätön asenne esiintymistä

kohtaan mainitaan *heilua-* ja *huojua-*verbien kohdalla useassa lomakkeessa. Erityisesti huomiota kiinnittävät toistuvat maininnat alkoholin vaikutuksesta kompin toimivuuteen (esimerkit 44–45). Humalatilaa tai vaikkapa *itseaiheutettua väsymystä* pitää yleisenä syynä kompin heilumiseen ja huojumiseen molempiin lähes kymmenen vastaajaa. Yksi informanteista näkee päihtymyksen vaikuttavan myös keinumiseen. Sama informantti on tosin myös sitä mieltä, ettei kompin keinuminen vaadi koskaan soittajilta taitoa eikä siihen myöskään koskaan soittotilanteessa pyritä. Ainakin yksi vastaaja vaikuttaa ajattelevan, ettei humalaiselta kuulostava huojunta ole myöskään ainakaan aina pahasta (esimerkki 46).

- (44) [huojuvaan komppiin voi vaikuttaa] Humalasila, motivaation puute, kokemattomuus (V22T5B).
- (45) Esim humalassa komppi voi huojua. Vapaampimuotoisessa musiikissa tähän voidaan myös joskus pyrkiä (V4T5B).
- (46) joskus pyrimme työnimen juopuneet sävelet alla tuottamaan huojuvia komppeja. Luo tiettyä tilallista vaappumista. Huojuva komppi tosin mieltyy ensisijaisesti ei tavoiteltavana kompin piirteenä (V26T5B).

Keinuva komppi on siis vastaajien mielestä jotain, joka vaatii ammattitaitoa ja kokemusta, ja keinvuuteen myös ainakin useimmiten soittotilanteessa pyritään. Kun komppi heiluu tai huojuu, kyse on erästä informanttia lainatakseni yleensä *amatöörien ja poikasten puuhastelusta*.

4. PÄÄTÄNTÖ

Tutkin tässä kandidaatintutkielmassani liikeverbien *heilua*, *huojua* ja *keinua* metaforisia merkityksiä populaarimusiikin kontekstissa, siis tilanteissa, joissa verbejä käytetään kuvailemaan esityksen rytmitaustaa, komppia. Keräsin tutkimusaineiston suomalaisilta muusikoilta loka–marraskuussa 2017 kyselylomakkeen (liite 1) avulla. Lomakkeessa oli kuusi tehtävää, joista kahdessa (tehtävät 1–2) selvitin informanttien taustaa ja sitä, kuinka tuttuja tutkimani verbit ovat heille kompista puhuttaessa. Neljän muun tehtävän (tehtävät 3–6) avulla hankin tietoa siitä, miten muusikot hahmottavat tutkimieni verbien merkityksiä. Hyväksyttäviä vastauksia sain 40.

Tutkielman tavoitteena oli siis selvittää, millaisia merkityksiä muusikot hahmottavat näiden konkreettisessa perusmerkityksessään jopa synonyymeinä pidetyille verbeille, kun niitä käytetään niiden metaforisessa merkityksessä kuvailemaan komppia. Hypoteesini mukaan muusikot pitävät kompista puhuttaessa keinuvuutta toivottuna ominaisuutena, osoituksena soittajien taidokkuudesta ja usein kokemuksen tuomasta tyyliä. Kompin heilumisen ja huojumisen oletin heidän näkevän enemmän ei-toivottavina ominaisuuksina ja soittajien amatöörimäisyyden osoituksena. Tutkielmani nojaa teoreettisen viitekehysten osalta vahvasti kognitiivisen kieliopin käsitykseen verbeistä prosessuaalisen relation ilmaisijoina sekä niin ikään kognitiivisen kieliopin hahmo–kehys-jakoon.

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenäni oli selvittää, millaisia ominaisuuksia informantit yhdistävät verbeihin *heilua*, *huojua* ja *keinua* sekä niiden VA-partisiippimuotoihin kompian kontekstissa. Langackerilaisittain kyse on siis prosessin hahmosta. Monivalintatehtävässä 6c (liite 1) informantit yhdistivät ilmaisuun *keinuva* lähes pelkästään positiivisiksi kokemiani vaihtoehtoja: tarjoamistani adjektiiveista *leppoisa*, *miellyttävä*, *svengaava* ja *toimiva* kaikki kelpasivat noin kolmelle neljännekselle vastaajista. Sen sijaan yhtäkään negatiiviseksi kokemistani adjektiiveista *häiritsevä*, *kömpelö*, *rauhaton* ja *töksähtelevä* ei keinuvaan komppiin yhdistänyt useampi kuin joka kymmenes. Myös tehtävissä 3–5 informantit kuvailivat keinuvaa komppia esimerkiksi sellaisilla ilmaisuilla kuin *tavoitettava*, *toivottava*, *tasainen* sekä etenkin *tanssittava*.

Se, että komppi heiluu, saa puolestaan muusikot lähinnä vihaisiksi. Tehtävässä 6a (liite 1) huomattava enemmistö vastaajista yhdisti *heiluva*-partisiippiin negatiivisiksi kokeiani adjektiiveja, kuten *kömpelö* (peräti yhdeksän kymmenesosaa informanteista), *häiritsevä*, *rauhaton* ja *töksähtelevä*. Myös tuottotehtävissä positiiviset luonnehdinnat olivat *heilua*-verbin kohdalla harvassa. Ilmaisuuksia *huojuva* ei sekään informanttien mielestä mairittele komppia. Sille vaikutti kuitenkin olevan joskus paikkansa erityisesti joissain erikoisemmissa musiikkigenreissä.

Toisena tavoitteenani oli selvittää, mitkä tekijät informanttien mielestä vaikuttavat siihen, että komppi heiluu, huojuu tai keinuu. Kognitiivisen kieliopin käsittein tutkimuskysymys painottaa siis kehystietoa. Ei liene yllättävää, että ammattimaisesti musiikkiin suhtautuvat informantit tarkastelevat prosesseja erityisesti oman toimintansa, soittamisen, kehystä vasten: esityksen tempo ja tyyli tai esiintymistilaisuuden luonne eivät heidän vastauksiensa mukaan vaikuta kompin heiluntaan, huojuntaan tai keinuntaan yhtä merkittävästi kuin muusikoiden kyvyt, kokemus ja työmoraali. Taidon ja kokemuksen merkitystä kysyttiinkin suoraan tehtävässä 4 (liite 1), mutta jonkinlainen arvottava ammattitaidotodiskurssi nousee esiin myös tehtävien 3, 5 ja 6 (liite 1) vastauksissa: vastaajat eivät epäröi puhua *hyivistä* ja *huonoista* muusikoista. Keinuvan, siis informanttien vastausten perusteella esimerkiksi *svengaavan* ja *miellyttävän*, kompin synnyttämiseen vaaditaan heidän nähdäkseen taitoa ja kokemusta, eikä sellainen komppi synny sattumalta. Kun asialle laitetaan kokemattomat, taitamattomat tai humalaiset soittajat, alkaa komppi informanttien mukaan usein esimerkiksi *kömpelösti* tai *häiritsevästi* heilua tai huojua.

Informantit tarkastelevat toki prosesseja myös esitettävän musiikin luonnetta vasten. Tempolla ja tyyliä vaikuttaa olevan selvin yhteys kompin keinuntaan. Informantit näkevät kompin keinuvan useimmiten tanssittaviksi tarkoitetuissa tai muuten leimallisesti vahvasti rytmikkään perustuvissa musiikkityyleissä ja keskitempoisissa kappaleissa. Kompin heilumista ei yhdistänyt mihinkään tiettyyn genreen tai tempoon kuin muutama vastaaja, mutta 13 heistä näki kompin huojuvan useimmin hitaassa musiikissa, ja jokunen heistä myös yhdisti huojumisen tiettyntyyppiseen musiikkiin.

Kolmantena tutkimuskysymyksenäni oli selvittää, millaisia eroja informantit näkevät erityisesti verbien *heilua* ja *huojua* merkityksissä. Hypoteesini mukaan nämä kaksi ovat tutkimistani verbeistä merkityksiltään lähimpinä toisiaan, ja informantit vaikuttavat yhtyvän

näkemykseeni. Moni heistä tosin vierastaa koko verbin *heilua* käyttöä kompin yhteydessä. Joka tapauksessa vastaajat kokevat verbit *heilua* ja *huojua* merkitykseltään varsin läheisiksi. Kompin huojumiseen suhtaudutaan kuitenkin yleensä hieman suopeammin kuin sen heilumiseen: usean vastaajan mielestä huojuva komppi sopii jossain tilanteessa tiettyntyyppiseen – yleensä hieman erikoiseen tai taiteelliseen – musiikkiin. Jokunen vastaaja näkee huojuvan kompin jopa vaativan soittajilta esimerkiksi taitoa, kokemusta tai musikaalisuutta.

Huomattavan moni vastaaja liitti oma-aloitteisesti *keinua*-verbiin tanssittavuuden ja *heilua* ja *huojua*-verbeihin soittajien humalatilaa. Tämä puhuu näiden metaforien kehoillisuuden puolesta: miellyttävä liike tanssilattialla varmasti mielletään mieluummin keinumiseksi kuin heilumiseksi tai huojumiseksi. Toisaalta *keinua* tuntuu vieraalta ilmaisukselta kuvailtaessa humalaisen epämääräistä liikehdintää: eiköhän juopunut paremminkin *heiluu* tai *huojuu*? Keinumisen mielletään myös komppia kuvatessaan *tasaiseksi*, toisin kuin *epämääräisenä*, *epätasaisena* tai *epätarkkana* pidetyt heiluminen ja huojuminen.

Vastaajien näkemykset voi kiteyttää näin:

- Keinua komppi saa esityksen kuulostamaan miellyttävän kulkevalta, ja sen tanssiseen tahtiin on helppo tanssia. Niinpä komppi keinuukin usein musiikkityyleissä, jotka perustuvat vahvasti rytmiiikkaan. Se, että komppi saadaan keinumään, vaatii soittajilta taitoa ja sujuvaa yhteispeliä.
- Heilua komppi kuulostaa epämääräiseltä tai epätarkalta. Se saa aikaan vaikutelman soittajien amatöörimäisyydestä ja kokemattomuudesta, mitä pyritään luonnollisesti välttämään. Muusikot voivat syyllistyä heiluvaan komppiin väsyneinä, humalassa tai piittaamattomuuttaan.
- Myöskään huojuva komppi ei kerää muusikoiden keskuudessa ylisanvoja. Huojuntakin johtuu useimmiten soittajien vajavaisista taidoista ja vähäisestä kokemuksesta. Toisin kuin heilua komppi, se kuitenkin silloin tällöin sopii etenkin tempoltaan hitaaseen tai luonteeltaan tietynlaiseen musiikkiin ja voi joskus antaa esitykselle lisäarvoa.

Populaarimusiikin lingua franca on kiistämättä englanti. Monet tämänkin tutkimuksen informanteista puhuvat vaikkapa *groovesta*, jolle onkin metaforisessa merkityksessään vaikea löytää osuva suomenkielinen käänös. Olisi äärimmäisen mielenkiintoista tutkia,

miten muusikot hahmottavat komppia kuvailevien englanninkielisten ilmausten merkityksiä: ainakin englantia äidinkielenään puhuvat voisivat löytää niistä kiinnostavia finessejä. Samoin olisi mielenkiintoista selvittää, eroavatko maallikoiden tai esimerkiksi musiikkitoimittajien käsitykset tutkimieni kaltaisten verbien merkityksistä muusikoiden käsityksistä.

Kuten jo johdannon luvussa 1.3. kerroin, informanttijoukkoni on hyvin homogeeninen ja tarkastelee musiikkia ammattilaisen näkökulmasta. Lisäksi tutkimuksen otos on pieni. Niinpä tuloksia ei voi pitää kovin yleistettävänä: muutamakin vastaus vaikuttaa näin pienessä otoksessa huomattavasti kokonaiskuvaan. Tulokset tukevat hypoteesiani niin vahvasti, että kenties on paikallaan myös pohtia, lähdinkö tutkimaan itsestään selvää asiaa: tutkinko lekseemin *hauki* merkitystä hypoteesinani, että hauki on kala? Filosofisella tasolla voi tietenkin myös miettiä, mitä hyötyä tämänkaltaisista tutkimuksista on kenellekään. Perinteisten painettujen sanakirjojen ongelmana on kuitenkin usein se, etteivät ne anna riittävää tietoa lekseemin merkityksestä ja käytöstä. Sähköisissä sanakirjoissa hakusanakohtainen tietomäärä voi olla perinteisiin sanakirjoihin verrattuna helposti moninkertainen. Nykytekniikan avulla on siis mahdollista rakentaa eräänlaisia hypersanastoja, jotka sisältävät valtavasti lekseemin käytön kannalta merkityksellistä tietoa, parhaassa tapauksessa jopa mielekkäästi linkitettyinä. (Vanhatalo 2002: 330.) Kandidaatintutkielmani kaltaisilla analyyseillä tulee mahdollisesti olemaan rooli tällaisissa sanakirjoissa.

LÄHTEET JA LYHTENTEET

Lyhenteet

V1 = informantin numero

T1A = tehtävän numero ja sen mahdollinen a- b- tai c-kohta

Tutkimusaineisto

Kyselylomakkeet, joihin vastaukset on kerätty suomalaisilta muusikoilta. Lomakkeet ovat tutkijan hallussa.

Kirjallisuus

AHO, MARKO 2007: Tekstien paljous. – Marko Aho & Antti-Ville Kärjä (toim.), *Populaarimusiikin tutkimus* s. 121–130. Tampere: Vastapaino.

AHO, MARKO – KÄRJÄ, ANTTI-VILLE 2007: Johdanto. – Marko Aho & Antti-Ville Kärjä (toim.), *Populaarimusiikin tutkimus* s. 7–32. Tampere: Vastapaino.

ANNALA, JUKKA 2008: *Remusanakirja*. Helsinki: Teos.

EVANS, VYVYAN – GREEN, MELANIE 2006: *Cognitive linguistics. An introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

GIBBS, RAYMOND W. JR 2006: Why cognitive linguists should care more about empirical methods. – Monica Gonzales-Marquez, Irene Mittelberg, Seana Coulson & Michael J. Spivey (toim.), *Methods in cognitive linguistics* s. 2–18. Amsterdam: John Benjamins.

HERLIN, ILONA – KOTILAINEN, LARI (toim.) 2012: *Verbit ja konstruktioit*. Suomi 201. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

HOLMBERG, PAUL-THOR 2017: *Mennä- ja tulla -verbit ja asiantilan ikkunointi*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.

HUUMO, TUOMAS – SIVONEN, JARI 2010: Leodard Talmy – Kognitiivisen kielitieteen klassikko. – Pentti Haddington & Jari Sivonen (toim.), *Kielitutkimuksen modernit klassikot. Kognitiivinen ja funktionaalinen kielitiede* s. 19–40. Helsinki: Gaudeamus.

- ISO-OJA, SANNA 2014: Kauniita sanoja kun kielität kielität. *Lauri Tähkän musiikkilyriikan metaforat ja kuinka maallikot niitä tulkitsevat*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- ITKONEN, ESA – PAJUNEN, ANNELI 2010: *Empiirisen kielitieteen metodologia*. Suomi 199. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KAMPPI, NINA 2012: Konstruktionäkökulma ääniverbeihin ja niiden sanakirjamerkitykseen. – Lari Kotilainen & Ilona Herlin (toim.), *Verbit ja konstruktiot* s. 29–61. Suomi 201. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KING, JONNY 2000: *Mitä jazz on. Opas ymmärtämiseen ja kuuntelemiseen*. Suomentanut J. Pekka Mäkelä. Englanninkielinen alkuteos 1997. Helsinki: Like.
- KOIVISTO, HELINÄ 1987: *Partisiippien adjektiivistuminen suomen kielessä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 474. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KOKKO, PIRJO 1997: *Kestää-verbin semantiikkaa. – Kestääkö jää? – Kestää. – Kiitos. – Eipä kestä*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen ja saamen kielen ja logopedian laitos.
- KS = *Kielitoimiston sanakirja*. 2017. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. URN:NBN:fi:kotus-201433. Verkkojulkaisu HTML. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 28.2.2017 (10.10.2017).
- KUIRI, KAIJA 2012: *Johdatus semantiikkaan*. Helsinki: Finn Lectura.
- LAKOFF, GEORGE 1987: *Woman, fire, and dangerous things. What categories reveal about the mind*. Chicago: The University of Chicago Press.
- LAKOFF, GEORGE – JOHNSON, MARK 2003: *Metaphors we live by*. London: The university of Chicago press.
- LANGACKER, RONALD W. 1987: *Foundations of cognitive grammar 1. Theoretical prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.
- LANGACKER, RONALD W. 1988: An overview of cognitive grammar. – Brygida Rudzka-Ostyn (toim.), *Topics in cognitive linguistics* s. 3–47. Amsterdam: John Benjamins.
- LANGACKER, RONALD W. 2006: Cognitive grammar. Introduction to concept, image, and symbol. – Dirk Geeraerts (toim.), *Cognitive linguistics. Basic readings*. New York: Mouton de Gruyter.
- LANGACKER, RONALD W. 2008: *Cognitive grammar. A basic introduction*. Oxford: Oxford University Press.

- LANGACKER, RONALD W. 2009: *Investigations in cognitive grammar*. Cognitive linguist research 42. New York: Mouton de Gruyter.
- LAURILA, JOHANNA 2017: *Vetää-verbin semantiikkaa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen laitos.
- LEINO, JAAKKO 2003: *Antaa sen muuttua. Suomen kielen permissiivirakenne ja sen kehitys*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 900. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LEINO, PENTTI 1993: *Polysemia – kielen moniselitteisyys. Suomen kielen kognitiivista kielioppia 1*. Kieli 7. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- LOUHIVUORI, JUKKA – SORMUNEN, ANU 1992: *Kognitiivinen musiikkitiede*. Jyväskylän yliopiston musiikkitieteen laitoksen julkaisusarja A: tutkielmia ja raportteja 8. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- MUTE = Musiikin teorian sanasto. <http://www15.uta.fi/arkisto/mustut/mute/apusivut/sanasto.html> (4.11.2017).
- ONIKKI, TIINA 2002: Mistä mieli merkityksen tutkimukseen? Kognitiivisen kielentutkimuksen merkitysnäkemyksestä. – Anu Airola, Heikki J. Koskinen & Veera Mustonen (toim.), *Merkillinen merkitys* s. 85–114. Helsinki: Gaudeamus.
- ONIKKI-RANTAJÄÄSKÖ, TIINA 2010: Ronald W. Langacker ja kognitiivisen kielitieteen perusta. – Pentti Haddington & Jari Sivonen (toim.), *Kielentutkimuksen modernit klassikot. Kognitiivinen ja funktionaalinen kielitiede* s. 41–70. Helsinki: Gaudeamus.
- PEKKILÄ, ERKKI 1988: *Musiikki tekstinä. Kuulonvaraisen musiikkikulttuurin analyysiteoria ja -metodi*. Suomen Musiikkitieteellinen Seura Acta Musicologia Fennica 17. Helsinki: Suomen Musiikkitieteellinen Seura.
- PROKKOLA, JENNY 2008: *Poikia-verbin kognitiivista semantiikkaa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen ja logopedian laitos.
- PÄIVIÖ, PIA 2007: *Suomen kielen asti ja saakka. Terminatiivisten partikkelien synonymia, merkitys, käyttö ja kehitys sekä asema kieliopissa*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 75. Turku: Turun yliopisto.
- RAUKKO, JARNO 2002: Pitämisen polysemia. Miten koehenkilöt hahmottavat *pitää*-verbin merkitystyyppejä. – *Virittäjä* 106 s. 354–374
- SIIROINEN, MARI 2001: *Kuka pelkää, ketä pelottaa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- SIVONEN, JARI 2002: Kognitiivinen näkökulma lähimerkityksiin paikanmuutosverbeihin. – Ilona Herlin, Jyrki Kalliokoski, Lari Kotilainen & Tiina Onikki-Rantajääskö (toim.), *Äidinkielen merkitykset* s. 513–533. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 869. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SIVONEN, JARI 2005: *Mutkia matkassa. Nykysuomen epäsuoraa reittiä ilmaisevien verbien kognitiivista semantiikkaa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1017. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- TTP = Tieteen Termipankki. <http://tieteentermipankki.fi> (9.10.2017).
- VAHTERA, RALF 2009: *Otsikkorakenteita. Kontrastiivinen tutkimus suomen- ja ruotsinkielisten sanomalehtien syntaktis-semanttisista otsikkotyypeistä*. Acta Wasensia No 209, Kielitiede 41. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- VANHATALO, ULLA 2002: Naiset motkottaa aiheesta ja nalkuttaa syyttä. Kyselytestit verbien semanttisten sisältöjen arvioinnissa. – *Virittäjä* 106 (3) s. 330–353.
- VANHATALO, ULLA 2005: *Kyselytestit synonymian selvittämisessä. Sanastotietoutta kielenpuhujilta sähköiseen sanakirjaan*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

LIITE. Kyselylomake.

Ohje: Täytä lomake järjestyksessä, äläkä muuta vastauksia jälkikäteen. Tutkimuksessa selvitetään mielikuvia, joten oikeita tai väriä vastauksia ei ole olemassa. Kohdassa 1 kysytyjä henkilökohtaisia tietoja ei liitetä vastauksiin, joten vastaajia ei voi tunnistaa niiden perusteella.

1. Täydennä itseäsi koskevat tiedot

Ikä: _____ v.

Sukupuoli _____

Kotipaikka (jossa olet viettänyt eniten aikaa elämästäsi toimiessasi muusikkona):

Soittanut esiintyvissä/levyttävissä yhtyeissä (vuosia) _____ v.

Julkisia esiintymisiä ja levytettyjä kappaleita

alle 200 ()

satoja ()

tuhansia ()

Musiikillinen koulutus

itseoppinut ()

ohjattua opetusta (esim. musiikkiopisto) ()

akateeminen ()

muu, mikä _____

2a. Olen kuullut käytettävän kompin yhteydessä sanaa

heilua kyllä () en ()

huojua kyllä () en ()

keinua kyllä () en ()

2b. Olen itse käyttänyt kompin yhteydessä sanaa

heilua kyllä () en () en, mutta voisin kuvitella käyttäväni ()

huojua kyllä () en () en, mutta voisin kuvitella käyttäväni ()

keinua kyllä () en () en, mutta voisin kuvitella käyttäväni ()

3. Mitkä kaksi sanoista heilua, huojua ja keinua ovat kompista puhuttaessa mielestäs merkitykseltään lähimpinä toisiaan?

heilua ja huojua ()

heilua ja keinua ()

huojua ja keinua ()

Voit halutessasi kommentoida tai perustella vastausta.

4. Ota kantaa seuraaviin väitteisiin valitsemalla jokaiselta riviltä yksi vaihtoehto.

4a. Se, että komppi *heiluu*,

	aina	useimmiten	harvoin	ei koskaan
1. vaatii soittajilta taitoa.	☐	☐	☐	☐
2. vaatii soittajilta pitkäaikaista soittamista yhdessä	☐	☐	☐	☐
3. on jotain, mihin soittotilanteessa pyritään.	☐	☐	☐	☐
4. on jotain, mitä soittotilanteessa pyritään välttämään.	☐	☐	☐	☐
5. tapahtuu sattumalta.	☐	☐	☐	☐

4b. Se, että komppi *huojuu*,

	aina	useimmiten	harvoin	ei koskaan
1. vaatii soittajilta taitoa.	☐	☐	☐	☐
2. vaatii soittajilta pitkäaikaista soittamista yhdessä	☐	☐	☐	☐
3. on jotain, mihin soittotilanteessa pyritään.	☐	☐	☐	☐
4. on jotain, mitä soittotilanteessa pyritään välttämään.	☐	☐	☐	☐
5. tapahtuu sattumalta.	☐	☐	☐	☐

4c. Se, että komppi *keinuu*,

	aina	useimmiten	harvoin	ei koskaan
1. vaatii soittajilta taitoa.	☐	☐	☐	☐
2. vaatii soittajilta pitkäaikaista soittamista yhdessä	☐	☐	☐	☐
3. on jotain, mihin soittotilanteessa pyritään.	☐	☐	☐	☐
4. on jotain, mitä soittotilanteessa pyritään välttämään.	☐	☐	☐	☐
5. tapahtuu sattumalta.	☐	☐	☐	☐

Voit halutessasi kommentoida tai perustella vastauksiasi.

5a. Kuvaile lyhyesti, millaisessa musiikissa (esim. tempo, tyylilaji jne.), millaisissa olosuhteissa (esim. esiintymistilaisuuden luonne jne.) tai millaisten soittajien soittaessa (esim. ikä, mielentila jne.) komppi *heiluu*?

5b. Kuvaile lyhyesti, millaisessa musiikissa (esim. tempo, tyylilaji jne.), millaisissa olosuhteissa (esim. esiintymistilaisuuden luonne jne.) tai millaisten soittajien soittaessa (esim. ikä, mielentila jne.) komppi *huojuu*?

5c. Kuvaile lyhyesti, millaisessa musiikissa (esim. tempo, tyylilaji jne.), millaisissa olosuhteissa (esim. esiintymistilaisuuden luonne jne.) tai millaisten soittajien soittaessa (esim. ikä, mielentila jne.) komppi *keinuu*?

6a. Rastita alla olevista vaihtoehtoista kaikki ne, jotka mielestäsi kuvaavat kompin yhteydessä ilmaisua *heiluva*.

hidas	()	rauhaton	()
häiritsevä	()	svengaava	()
keskitempoinen	()	toimiva	()
kömpelö	()	töksähtelevä	()
leppoisa	()	muita, mitä	_____
miellyttävä	()		_____
nopea	()		_____

6b Rastita alla olevista vaihtoehtoista kaikki ne, jotka mielestäsi kuvaavat kompin yhteydessä ilmaisua *huojuva*

hidas	()	rauhaton	()
häiritsevä	()	svengaava	()
keskitempoinen	()	toimiva	()
kömpelö	()	töksähtelevä	()
leppoisa	()	muita, mitä	_____
miellyttävä	()		_____
nopea	()		_____

6c Rastita alla olevista vaihtoehtoista kaikki ne, jotka mielestäsi kuvaavat kompin yhteydessä ilmaisua *keinuva*.

hidas	()	rauhaton	()
häiritsevä	()	svengaava	()
keskitempoinen	()	toimiva	()
kömpelö	()	töksähtelevä	()
leppoisa	()	muita, mitä	_____
miellyttävä	()		_____
nopea	()		_____

KIITOS OSALLISTUMISESTA!